

Ureja uredniški odbor — Odgovorni urednik
Ivan Renko — Tiska tiskarna »Jadrane« — Vd
v Kopru — Naslov uredništva in uprave: Koper,
Santorjeva ulica št. 25, telefon 174, poštni predal
2 — Celoletna naročnina 500 dinarjev, polletna
din 250, četrtletna pa din 130 — Tekoči račun
pri Istrski K. B. št. 65-KB1-Z-181
Rokopisov ne vračamo

LETO IV. ŠTEV. 37

Koper, petek 9. septembra 1955

POSAMEZNA ŠTEVILKA DIN 10

Turizem ob našem Jadranu Osma obletnica priključitve Slovenskega Primorja

Večkrat smo že ugotovili, da sta turizem in gostinstvo velikega gospodarskega pomena za naš okraj ki ima izredno ugodne pogoje za razvijanje te dejavnosti. Kaže, da se tega iz dneva v dan bolj zavedamo. Vedno manj je tistih, ki so še nedavno izražali pomisleke in skeptično gledali na že itak sorazmerno majhne investicije namenjene za ureditev in razširitev gostinskih in turističnih podjetij in obratov, čeprta to ni bilo brez vzroka. Naše gostinstvo je preživelo težko krizo in le redka, najmočnejša podjetja so nekako »vzvozila« skozi leto brez deficita. Vzrok pa je bilo več: majhna zmogljivost, nestrokovni kadri, nepripravljenost na sezono, slaba postrežba, pomanjkljiva propagandna in še vrsta drugih.

Se pred dobrimi dvema leti smo imeli v naših letoviščih ob Jadranu le 950 ležišč, kar je bilo približno 30% predvojnega zmogljivosti tega področja. Danes je to število naraslo na 1545, s čimer smo se približali 50% predvojnega zmogljivosti. Kakor vidimo, pa s smo še vedno precej daleč od stvarnih možnosti. In vendar je že letošnja sezona pokazala, kako se je to povečanje pozitivno odrazilo na gospodarsko stanje v gostinskih podjetjih. Pregled letošnjega poslovanja podjetij nam pove, da lahko letos prvič upravljeno pričakujemo, da bodo vsi obrati zaključili poslovno leto z aktivno bilanco in nam ne bo potrebno ob koncu leta razpravljati o deficitih v gostinstvu, likvidacijah in kritju izgub.

Nedvomno je to uspeh, ki obenem potrjuje, da so bila sredstva dobro naložena. K temu pa ni malo pripomogla tudi boljša propaganda in solidna povezava s potovalnimi uradi, kakor tudi izboljšanje notranje organizacije v podjetjih samih. Naše gostinstvo in turizem sta se torej premaknila naprej. To pa ne pomeni, da sedaj ni več problemov pomanjkljivosti in težav. Sezona se polagoma bliža h koncu in pripraviti se bomo morali pravočasno na prihodnjo. Ne bo odveč, če začnemo že danes misliti na to, saj je bila prav v tem ena kroničnih pomanjkljivosti naših gostinskih podjetij, na katero smo naleteli tudi v letošnji sezoni. Kaj nam torej narekujejo letošnje izkušnje?

Prvo in najtežje vprašanje je nadaljnje povečanje zmogljivosti gostinskih obratov, predvsem v pogledu prenočišč. To je prav tako važno s splošnega vidika širjenja turizma, kakor tudi glede na gospodarski efekti posameznih podjetij. Vzemimo samo primer Ankarana, kjer restavracija lahko zadovolji 300 in več gostov, imajo pa vsega na razpolago le 204 ležišča. Interes za to letovišče je izredno velik saj se je oglasil med drugimi neki interesent, ki je sam ponudil za sedbo 400 ležišč skozi štiri in pol mesece. Tudi gostinska podjetja v Piranu imajo podobne težave. Medtem ko bi glede na postrežbo v restavracijah lahko imela mnoge večje število gostov, jim to onemogoča pomanjkanje prenočišč. Zato se bolj kot kdaj koli postavlja naloga potreba čimprej ureditve vseh tistih objektov, ki so nekdanj služili turizmu, kot to v stvari že predvideva načrti gostinske zbornice in Sveta za turizem pri OLO Koper.

Težave bodo tukaj s sredstvi, saj bi zato rabili več sto milijonov dinarjev. Vendar bi komune v okolišnih svojih lastnih možnostih in s pomočjo samih lahko marsikaj uredile. V tem pogledu je pohvalna pobuda mesta Izole, kjer bo obnova obnovila hotel z 32 posteljami

in osposobila 40 ležišč v zgradbi podjetja Arrigoni. V Piranu bodo na pobudo in s pomočjo podjetja »Ribič« uredili novo restavracijo, podjetje »Splošna plovnica« pa bo uredilo mornarski klub — obrat odprtiga tipa, ki bo služil turizmu. Ti primeri govorijo, da so ponekod vprašanje gostinstva in turizma vzeli zelo resno. Vsekakor pa bo čimprej potrebno, da bosta okrajni gospodarski svet in okrajni ljudski odbor vsaj v grobem predvidela za obnovo gostinskih objektov, da bodo podjetja pravočasno izdelala načrte in se dela ne bodo spozavlekla v pomladne in celo poletne mesece, kot je bil to primer letos

Drugo resno vprašanje so kadri. V našem gostinstvu je izredno nizek odstotek zaposlenih, ki imajo potrebne kvalifikacije, zato tudi toliko pritožb, (ki pa niso vse upravičene) in ponekod res slaba postrežba. Predvsem imajo težave izrazito sezonska podjetja, kjer morajo v jeseni opustiti skoraj vse strojno osebje. Razumljivo je, da visoko kvalificirani natakarji, kuharji in podobno ne reflektirajo na zaposlitev v takih podjetjih in iščejo stalno zaposlitev. To je problem ki ga ni lahko rešiti, morda pa ne bi bilo napak, če bi v sporazumu z OLO lahko podjetja iz svojega gubička rezervirala potrebna sredstva za vzdrževanje tega kadra čez zimo in si tako zagotovila kvalificirane moči za prihodnjo sezono. Glede vzgoje kadra so že narejeni prvi koraki. Prirejen bo obvezni trimesečni tečaj za vajence, tečaj za poslovodje in upravniške gostiše, tečaj za knjigovodje in računovodje gostinskih podjetij in tečaj za kuharsko osebje. Na podjetjih je, da že sedaj predvidejo ljudi, ki jih bodo poslala na omenjene tečaje.

Ko smo že pri kadrih, bi se dotaknili tudi odnosov med strežnim osebjem in gosti ter obratno. Navajeni smo na vse mogoče kritike na račun gostincev, mnogo bolj poredkoma pa obojamo držanje posameznih gostov in njihov odnos do

strežnega osebja, ki ima prav tako svoje težave in zelo naporno delo. Slaba tehnična oprema in podobno pogostoma onemogoča, da bi zadovoljili gosta, ki nato iztresa na osebje svojo slabo voljo. Vendar pa bi v splošnem ne škodilo nekoliko večja prijaznost in razumevanje strežnega osebja, kakor tudi ne večja osebna čistota in skrb za svoj zunanji izgled.

Ureditve prometa je prav tako eno izmed vprašanih, ki je ozko povezano s turizmom. Glede avtobusov se sicer ne moremo potolžiti vendar pa je osebni promet v sezonskih mesecih tako velik, da je kljub najmodernejšim vozilom potovanje vse prej kot prijetno. Razbremeniti bi bilo treba avtobusne proge vsaj tam, kjer jih lahko zamenjamo z ladjami. Na drugi strani pa je potrebno povečati obalni promet že zaradi tega, ker si mnogi turisti želijo potovati z ladjami, saj pomenijo za njih prijetno spremembo. Kaže, da bo prihodnje leto boljše, in da homo dobili dve ladiji, ki bosta vozili na lokalnih progah Portorož — Izola — Koper — Ankarana. To bo prav gotovo pomembna pridobitev za naš turizem.

H koncu še nekaj o delu naših turistično-osebjevalnih društev, ki obstajajo v naših letoviških središčih. V prvem letu svojega dela so dosegla lepe uspehe. Tako je koprsko društvo poskrbele za kulturno razvedrilo, v Portorožu za ureditev parkov itd. Vendar pa naša mesta še zdaleč nimajo turističnega izgleda. Res je, da so javni parki in sprehajališča še nekako urejeni, popolnoma druga stvar pa je z raznimi vrtovi in vrtnički pred hišami zasebnikov, s stranskimi ulicami in tudi hišami. Ob cesti je vse leno komaj pa narediš nekaj korakov v stran, naletiš na zapuščene vrtove, polomljene ograje, razmetane konzervne škatle in vso mogočo nesnago. Da bo treba v tem pogledu podveliti ostrejšo mere, nam pove primer Portoroža, kjer je turistično (Konec na 2. strani)

V noči od 14. na 15. september 1947, so se angloameriške okupacijske čete umaknile iz začasne demarkacijske črte, ki je dve leti razdelila Primorsko na dva dela, na novo črto takomenovanega Svobodnega tržaškega ozemlja. Ljudstvo Primorske je takrat okrasilo svoje vasi in mesta z zastavami, na cestne prehode in križišča pa je postavilo velike slavoloke. Tako je praznoval dan priključitve k svoji matični domovini. Petnajsti september 1947 je bil den, ki ga primorsko ljudstvo ne bo nikoli pozabilo.

Če se ozremo malo nazaj v zgodovino, vidimo, da se je že v prvi svetovni vojni veliko vojakov nekdanje Avstrije upiralo na frontah in v zaledju. Cutili so, da Avstrija ni njihova domovina, zato se tudi niso hoteli boriti za interese imperialistične monarhije. Upali so, da bodo s propadom te stare in preživle države, dobili svojo lastno državo. Res je nastala Jugoslavija, ki pa je bila vse kaj drugega, kot so pričakovali. Na Primorskem pa je bila usoda zaprečena, ker so že več let prej tuji diplomati za zeleno mizo prodali Primorsko Italiji. Za četrto stoletje so politične, kulturne, gospodarske in socialne pravice postale v rokah fašistov le brezpomembne in puhle fraze. Primorsko ljudstvo je postalo predmet najhujšega in najokrutnejšega zatiranja in izkoriščanja. Ko se je tu pa tam dvignil posameznik, so fašisti takoj uporabili oboževano nasilje. Tako so že v začetku pokazali s požigom Narodnega doma v Trstiu, kaj mislijo. Dobijih deset let kasneje, dne 6. septembra 1930 so na strelišču v Bazovici ubili štiri mlade ljudi, ki so pogumno širili med ljudstvo idejo o socialnih in demokratičnih pravicah delovnega človeka. Prav te dni so na Bazovici počastili 25-letnico smrti štirih junakov Bazovice.

Ne bomo tu ponavljali vse kva-

ve zgodovine iz dni, ki so sledili, ker so slehernemu Primorcu še predbodro v spominu.

Prvi glasovi oboroženega upora v stari Jugoslaviji (ki je po letu 1941 obstajalo samo še na papirju), so tudi na Primorskem našli plodna tla. Od vasi do vasi, od hiše do hiše je šel glas o uporu in borbi za svobodo. Čeprav je fašizem skušal v krvi in ognju zadušiti upor, se je vedno bolj širil. Zagorele so prve hiše. Padli so prvi talci. To je vplivalo kot bi z bakljo netil v srcih ljudi sovraštvo do črnih tatov svobode in živeljenja. Vsaka hiša je postala trdnjava proti okupatorju in na drugi strani gostoljubno zakločišče partizanom. Zmagovite brigade in divizije IX. korpusa so razbijale in uničevale okuparjeve postojanke drugo za drugo po vsej Primorski in ga končno ob pomoči IV. Armije dokončno potokle na ulicah Trsta prvega maja 1945.

Takra se je začelo novo obdobje, obdobje obnove požganih vasi in uničenega gospodarstva. Sprošile so se delovne sile. Na tisoče prostovoljnih delavcev je napovedalo borbo ruševinam. Zmagovala je trdna volja in pridnost ljudi, čeprav so bili živeljenjski pogoji skrajno slabi. Na ruševinah so rasle nove hiše, večjih središčih tovarne, novi mostovi pa so omogočili prekinjen promet.

V teh osmih letih so v vsakem večjem kraju zgradili kak večji industrijski objekt. Na razsežni ravni levo od bistrice Soče so zrastle prve večje stavbe Nove Gorice, ki je temelj prihodnjemu središču Vipavske in Soške doline ter dela Krasa. Tu je zrastle tovarna pohištva, ki pošilja svoje kvalitetne izdelke daleč v inozemstvo. Letno izdelajo v tej tovarni 7400 garnitur pohištva.

Sežana, nekdanji trg se razvija v večje središče Krasa. Tu je pred dvema leti začela obratovati tovarna radioaparator. Za začetek so sestavili le do 500 aparatov mesečno, danes jih sestavijo že nad 2000. Prihodnje leto bodo dali že 4000 aparatov na mesec.

Na Tolminkem postopoma razvijajo turizem, živinorejo in sadjarstvo. Cerklno ima iz leta v leto več obiskovalcev nekdanje partizanske bolnice »Franje«. Idrija je z novim glavnim trgovim in spomenikom padlih borcev dobila nov zunanji obraz. Zgradili so več stanovanjskih blokov, sedaj pa modernizirajo rudniške naprave.

V Ajdovščini, ki je poznana kot sedež prve slovenske Narodne glade, je po osvoboditvi zrastle mlada tekstilna in sadnopredelovalna industrija. Pred vojno je Ajdovščina imela 1700 prebivalcev, danes jih šteje 3200. Tekstilna tovarna izdelala letno 4 milijone metrov različnega blaga v vrednosti 1 milijarde 150 milijonov dinarjev. Tu ima sedež gradbeno podjetje »Primorje«, ki zaposluje od 250 do 300 delavcev. To podjetje ima svoj začetek že v partizanih, ko je bil pri IX. korpusu ustanovljen gradbeni odsek. Zgradilo je železniška mostova v Prestranku in v Ajbi pri Kanalu, bolnišnico za TBC in stanovanjske bloke v Sežani in Novi Gorici.

V postojnskem okraju so že lani začeli izvajati desetletni gospodarski plan. Poseben poudarek dajejo preusmeritvi lesne industrije, ki je zelo važna gospodarska panoga tega okraja. Zadnje čase govorijo tudi o večjih načrtih za melioracijo močvirnatih zemljišč.

Koprski okraj pa je od leta 1947 (Nadaljevanje na 2. strani)

Savudrija - priljubljen izletniški kraj onstran piranskega zaliva

Sprehod PO SVETU

Pod dogodka preteklih sedem dni ne moremo potegniti svetle črte. Vprašanja okrog francoske Severne Afrike, Sudana, Izraela in Cipra so še vedno nerazčiščena in so marsikje celo presešla okvir krajevnih incidentov. Toda tej negativni bilanci moremo pristeti tudi dve pozitivni protiteži: nadaljevanje kitajsko-ameriških razgovorov v Ženevi in Adenauerjevo pot v Moskvo.

Po dvanajstih brezuspešnih sestankih med ameriški in kitajski predstavniki v zvezi z repatriacijo civilistov obeh držav) so se pogajanja končno le premaknila z mrtve točke. Na trinajestem sestanku je namreč kitajski poslanik sporočil, da bo kitajska vlada spustila 12 oseb, od katerih je 9 Amerikancev. Ameriški državni departament je izrazil ob tem dogodku zadovoljstvo in hkrati upanje, da se bodo pogajanja zaključila s povratkom vseh Amerikancev iz Kitajske. Čeprav ameriška delegacija ni dala doslej še nobenih pojasnil o koncesijah za ta korak kitajske vlade, so vendar nekateri politični opazovalci omenili s tem v zvezi vprašanje sprejema Kitajske v OZN. Po njihovem mnenju so se predstavniki ameriške vlade na določen način zavezali, da ne bodo ovirali morebitnega sprejema Kitajske v OZN, čeprav tega sprejema ne bodo podpirali. Pesimizem, da bi se utegnili ameriško-kitajska pogajanja v Ženevi razbiti brez vsakih rezultatov, je torej vsaj zaenkrat odveč.

Prihod zahodnonemškega kanclerja Adenauerja v Moskvo je drugi pomemben dogodek tega tedna. Čeprav je še prezgodaj govoriti o uspehu ali neuspehu potovanja, je vendar treba poudariti naslednje: vsak korak, ki prispeva k odstranitvi jezua med Vzhodom in Zahodom v tako važnem vprašanju, kot je nemško, je hkrati korak k ureditvi trajnega sožitja med narodi Evrope. Na dnevnem redu moskvoških razgovorov sicer ne bo glavno

V nekaj vrstah

MOSKVA. — Kakor poroča telegrafska agencija Tanjug, je prispele v torek v Moskvo druga večja skupina britanskih turistov, ki bodo ostali tam več dni. Britanski turisti, različnih družbenih plasti in poklicev si bodo ogledali mesto in njegove znamenitosti. V zadnjih dveh tednih je po vesteh omenjene agencije obiskalo Moskvo, brez raznih uradnih delegacij, kot je delegacija indijskih znanstvenikov ter poljskih in belgijskih parlamentarcev, več tisoč zahodnih turistov, med njimi 700 Nemcev in 750 Francozov.

SEUL. — Francoska agencija AFP poroča, da je minuli torek zapustilo Južno Korejo 38 nevtralnih opazovalcev komisije za nadzorstvo nad premirjem. Med njimi je 23 Cehoslovakov in Poljakov ter 15 Švicarjev in Svedov. Razen tega sta bili ukinjeni dve nevtralni skupini v pristaniščih Tegu in Kang Mung. Skupine v Pasanu in Inčonu pa so se skrčile na skupno 17 ljudi. Na osnovi sporazuma o premirju predvidevajo, da se bodo zmanjšale tudi nevtralne skupine v Severni Koreji.

LONDON. — Tukajšnji opazovalci poročajo, da bo začela še pred koncem leta obratovati v Veliki Britaniji prva električna centrala na atomski pogon. To bo približno leto dni pred prvotno določenim datumom. Centralo grade v Calder Hallu v Cumberlantu.

BUENOS AIRES. — Sest članov KP je te dni aretirala policija z razlogom, da so razpečavali »subverzivne« lepakke. V mestu Eva Peron (nekdanji La Plati) so neznanci vrgli vžigalno bombo v prostoro neke krajevne organizacije peronistične stranke. Skoda je neznatna.

BRUSELJ. — Te dni je odpotovala v Moskvo na povabilo sovjetske vlade sedemnajstčlanska parlamentarna delegacija Belgije. Delegacija vodi predsednik belgijskega parlamenta Camille Huysmans.

vprašanje — zedinjenje Nemčije, vendar ni nobenega dvoma, da bodo skušali sovjetski predstavniki vsaj izboljšati pogoje za rešitev tega vprašanja v bližnji prihodnosti. Adenauer se bo v Moskvi razgovarjal o vzpostavitvi diplomatskih, kulturnih in gospodarskih stikov s Sovjetsko zvezo in o vrnitvi nemških ujetnikov iz Sovjetske zveze. Vse kaže, da mu bodo sovjetski državni ponudili ugodne pogoje, v zameno pa naj bi Adenauer podprl njihove načrte za združitev Nemčije.

Incidenti v Sudanu in ob egiptsko-izraelski meji so sicer zadnje dni prenehali — obe vprašanji pa sta ostali še vedno odprta. Upori v Sudanu so posledica različnih struj, ki vladajo v notranjosti države. Gre za odločitve: ali se bo Sudan združil z Egiptom ali pa bo ostal samostojen. Angleži se zelo upirajo združitvi Sudana z Egiptom, ker imajo v tej deželi še vedno svoje gospodarske koristi. Formalno se sicer zavzemajo za svobodno določitev sudanskega prebivalstva, vendar hkrati poudarjajo, da Sudana ne bodo zapustili, dokler ne bodo dobili določenih garancij, da bo ljudstvo v resnici lahko svobodno izrazilo svojo voljo. Glede uporov v južnem Sudanu trdijo Angleži, da so jih zanetili Egiptčani, Egiptčani pa trdijo nasprotno. Proces osamosvojitve Sudana je torej zopet na mrtvi točki, vendar so zadnji upori le bolj razločno opozorili svet, da je treba napraviti konec 56-letni skupni egiptovsko-angleški upravi nad tem ozemljem in dati prebivalstvu proste roke pri izbiranju njegove usode.

Tudi incidenti na egiptovsko-izraelski meji niso neki nov pojav. Spor se vleče že sedem let, takoj ko je Anglija spustila svoj mandat nad Palestino in so ustanovili svobodno državo Izrael, korenine spora na so še starejše: na tem področju Bližnjega vzhoda so se namreč večkrat križali politični in gospodarski interesi velesil. Danes se je spor zaostрил na vprašanju 900 tisoč arabskih beguncev iz Palestine in na korekturi izraelskih meja.

Prav bi bilo, da bi prav velesile dale pobudo za rešitev tega spora, predvsem pa, da bi omogočili direktne razgovore med obojima stranema. Ameriški zunanji minister Dulles je že sestavil neki načrt, ki je v nekaterih točkah sprejemljiv. Nobenega dvoma ni, da bi se dalo tudi ta spor, čeprav je zelo zakoreninjen, z dobro voljo na obeh straneh odstraniti, zlasti še, če bosta imela Egipt in Izrael v vidu splošno prizadevanje človeštva za utrditev svetovnega mira.

Trojna konferenca o Cipru je imela kaj neugodne odmeve v Turčiji in Grčiji, kjer je prišlo do protigrških oziroma protiturških incidentov. Anleži so sicer predvidevali za Ciper obširno krajevno avtonomijo in ustanovitev krajevne vlade ter obljubili, da bi kdaj pozneje celo priznali ciprskemu prebivalstvu pravico do samoOdločenja, vendar stališče grške in turške vlade do tega vprašanja še nista znani. Nekateri menijo, da so incidenti v Turčiji in Grčiji ustvarili slabo vzdušje za nadaljni potek razgovorov. Vprašanje je zelo komplicirano, vendar smemo upati, da bo zmagala trezna razsodnost in da ne bo Ciper zasekal vrzel v tradicionalno prijateljstvo Grčije in Turčije. V tem smislu so tudi izvele izjave odgovornih osebnosti Grčije in Turčije, ki so obsodile incidente v obeh državah.

In ob koncu še nekaj besed o dogodkih v Argentini. Notranji spori — oziroma spori med cerkvi in državo so v tej deželi stopili v novo fazo v znamenju Peronove protiofenzive. Peron je namreč po nedavnem uporu ponudil svojim nasprotnikom politično premirje, ki pa so ga le-ti odklonili z novimi sabotajami, z neredi in z zarotami proti vladnim funkcionarjem. Predsednik je skušal najprej s svojim odstopom rešiti položaj, ko pa je na pritisk stranke in množic umaknil ostavko, se je odločil za korenitejšo akcijo. Pravzaprav je težko od zunaj soditi o metodah in lastnostih Peronovega režima, kajti to je v prvi vrsti notranja stvar Argentine. Toda dogodki zadnjih desetih let dokazujejo, da je Perona večji del prebivalstva podpiral in da so njegove akcije na področju notranje politike, državna intervencija v gospodarstvu, boj za zmanjšanje vpliva tujega kapitala in omejitve politične in gospodarske moči Cerkve naletela na odobravanje.

Severna Afrika v plamenih

bili le načrti, postavljeni na nerealna tla

Ost muščeskega vprašanja je v rešitvi vprašanje dinastije. Francozi so namreč leta 1953 odstavnili sultana Ben Jusefa, ki je zavrnil podpis načrta francoskih formalnih reform, zlasti še, ker bi bila s temi reformami zmanjšana njegova oblast v korist francoskih kolonialnih gospodarjev in na škodo maroškega prebivalstva. Francozi so izbrali zelo mesrečno varianto, ki jim je uničila še bori ostanek simpatij v Maroku — s silo so odstranili sultana, ki je bil kot pokrovitelj glavne maroške nacionalistične stranke Istiklal nekakšen simbol svobode maroškega ljudstva. Namesto, da bi jim to dejanje prineslo notranje spore v Maroku po načelu »divide et impera«, so doživeli prav nasprotno — v boju proti Francozom se je pridružila revnim slojem prebivalstva tudi buržuazija.

Francoska vlada je pravzaprav v težkem položaju. Javno mnenje in državi in v svetu zahteva, da se maroško vprašanje čimprej reši, v sami vladi pa so si mišljenja o načinu rešitve zelo različna. V glavnem prevladujejo tri struje — prva se zavzema za nadaljevanje sodelovanja s sedanjim sultanom Ben Arafo, druga je za poskus nadaljnega sodelovanja z Ben Arafo, če pa to ne bi bilo mogoče, pa naj se Ben Arafa prostovoljno umakne, tretja pa se zavzema za varianto, da je treba Ben Arafo prepričati, da je najbolje, če se umakne. Toda sultan Ben Arafa noče odstopiti in izjavlja, da tega ne bo nikoli storil. To je nova, rema ovira za rešitev maroške krize, zlasti še ker so se Francozi začeli razgovarjati z bivšim sultanom Ben Jusefom na Madagaskarju in si od teh razgovorov mnogo obetajo.

Mednarodna razstava vin v Ljubljani

Pod pokroviteljstvom podpredsednika Zveznega izvršnega sveta Aleksandra Rankoviča, je bila minulo soboto odprta v Ljubljani mednarodna razstava vin. Ker se pokrovitelj zaradi preobremenjenosti z delom ni mogel udeležiti otvoritve, je poslal častnemu odboru pismo, v katerem je med drugim rečeno, da je ta gospodarska manifestacija v Ljubljani posebnega pomena za gospodarski razvoj dežele. Sestava obdelane zemlje v naši državi prikazuje, da je vinogradništvo precej razvito v vseh naših ljudskih republikah. V posameznih krajih pa je vinogradništvo celo med najbolj razširjenimi kulturami. Naša država ima vsega 256.403 ha vinogradov in zavzema s tem po površini deseto mesto na svetu, za vinorodnimi državami kot je Francija, Italija, Madžarska, ZDA, SZ, in druge, pa trinajsto mesto v celotni vinogradniški proizvodnji. Tovariš Ranković pravi dalje, da se je naše vinogradništvo znašlo takoj po vojni v velikih težavah in zapletenih problemih, kajti okupacija in vojna sta tudi na tem področju uničevali. Zato je bilo treba predvsem obnoviti oslabiljene, zapuščene vinograde in ustvariti trdno podlago za nadaljnji razvoj te kmetijske panoge. S tem pa so bila naša prizadevanja posebno usmerjena na gnojenje sodobnih plantažnih nasadov na državnih in zadržnih posestevih ter kmetijskih šolah, kakor tudi na gradnjo industrijskih vinskih kleti, da bi tako dosegli smotnejšo proizvodnjo tipiziranih in kakovostnih vin.

Potem ko poudarja delo pri usposabljanju potrebnih strokovnjakov, inštitutov in zavodov, je tov. Ranković posebej poudaril pomen te mednarodne razstave, njeno koristnost, ker se bo naša širša javnost seznanila z doseženimi uspehi v tej gospodarski panogi in pridelovalci z boljimi metodami dela. Še zlasti pa bo ta razstava prispevala k boljšim medsebojnim izmenjavam izkušenj med pridelovalci ter zainteresiranimi poslovnimi krogi iz raznih naših krajev, kakor tudi iz drugih držav.

s katerimi ima naša država gospodarske stike, izmed katerih nekatere tudi sodelujejo na tej naši mednarodni razstavi. Na koncu je podpredsednik Ranković globoko prepričan, da bo ta razstava spodbudila nadaljnemu razvoju vinogradništva v naši državi, kakor tudi poglobljanju trgovinskih odnosov z drugimi državami. S tem pa bo popolnoma dosežen cilj in izpolnjena naloga, ki so si jo udeleženci te razstave zastavili.

Na razstavi sodelujejo poleg Jugoslavije še Avstrija, Francija, Italija, Zap. Nemčija, Sovjetska zveza, Švica in Anglija. Ves razstavni prostor zavzema okrog 8 tisoč kvadratnih metrov. Petdeset razstavjalcev iz raznih evropskih držav prikazuje na razstavi svoja vina in razne vinogradniške in kletarske stroje ter naprave, kemična sredstva za zaščito vinske trte, laboratorijsko opremo in podobno. Na oficielnem delu razstave prikazuje svoje vzorce 74 razstavjalcev. Vsa vina ocenjuje mednarodna degustacijska komisija. Izmed 588 razstavljenih raznih vzorcev je komisija dodelila za konzumno in kvalitetna vina sedem zlatih medalj, in sicer Jugoslaviji štiri, Avstriji, Nemčiji in Franciji pa po eno. Za dezertna in penca vina je dodelila 9 zlatih medalj Sovjetska zveza, eno pa Velika Britanija.

Brez dvoma je ta razstava vin v Ljubljani izreden dogodek v zgodovini našega vinogradništva in bo gotovo močno prispevala k dvigu kakovosti vin v potrošnji. Razstavjalci, zlasti pa veliki vinski producenti nudijo zainteresentom poskušnjo svojih vzorcev. Razen tega so prikazani na razstavi tudi zgodovinsko statistični podatki, iz katerih je razvidna današnja zahteva razmer v vinogradništvu, težnja po modernizaciji in sodobni urejenosti.

Osma obletnica priključitve

(Nadaljevanje s 1. strani)

do lani prejel nad pet milijard dinarjev pomoči za razvoj gospodarstva in kulture. To pomoč so uporabili za gradnjo novih šol, tovarn, kulturnih domov, stanovanjskih zgradb, itd. Koper sam postaja važno središče južnega dela Primorske.

Da zaključimo. Našteli smo samo nekaj uspehov, ki niso nastali čez noč. Treba je bilo trdega dela, vztrajnosti in veliko pridnih rok. Če bomo tako nadaljevali, bomo v nekaj letih popolnoma zabrisali še zadnje sledove vojne, ki je terjala od vseh toliko materialnih in človeških žrtev.

Turizem ob našem Jadranu

(Nadaljevanje s 1. strani)

olepševalno društvo pozvalo vse lastnike zasebnih vrtov, naj jih ureduje, pa je doseglo le zelo malo. Prav bi bilo, če bi v tem pogledu občinski ljudski odbor našel način da to reši. Tudi v Kopru in drugih krajih ni nič boljše.

Teh nekaj vprašanj, ki se zdelač niso vsa, stoji danes pred našim turizmom in gostinstvom. Veliko lahko pomagajo pri tem vsi naši ljudje v letovskih središčih, saj je tudi od njih mnogo odvisno, kakšne slike si ustvari gost o naših krajih in kakšen vtis bo odnesel od tu. Zato mora postati turizem vprašanje vseh naših ljudi v teh središčih, saj prinaša neposredno koristi celotni naši skupnosti, hkrati pa omogoča delovnim ljudem vse naše domovine počitek in razvedrilo.

Popravek

V zadnji številki našega lista se nam je med tekst vrnila neljuba pomota. V »Besedilu sporazuma o malem obmejnem prometu« na strani 4, tretja kolona, poglavje »Seznam občin na področju Trsta in seznam prehodov«, Priloga B, Odkraj Koper, točka 9, mora pravilno stati vas Lopar in ne Labor v katastrski občini Truske, kar s tem popravljamo.

Pred trgatvijo v vipavski vinarski zadrugi

Vipavska dolina. Sončna pobočja, trte z zorečimi grozdi in vrtovi. Prijazne vasi na pobočjih hribov se smejejo poznemu poletju. Nad njimi se vzpenjata sivoglavi Nanos in Caven. Sonce je visoko in močno pripeka. To je zlato za grozdič. Letos je bilo tega zlata premalo. »Preveč dežja smo imeli«, je povedal predsednik vinarske zadruge v Vipavi. Je izkušen vinogradnik in dobro ve, kaj vse potrebuje trta. Kot tak je poznan po vsej gornji vipavski dolini. Člani vinarske zadruge so ga prav zato izvolili za svojega predsednika. Zamislil se je in si medtem obrisal potno čelo ter pokazal na trto. Lepo grozdič, zdravo in tudi jagode so debele, polne sladkega soka, le malo jih je. Zaradi muhastega vremena spomladi in med poletjem, se je pri cvetenju precej grozdov usulo. Zlasti se to občutno pozna pri rebuli in malvaziji. Ostale sorte, kot so pinela in rizling pa so dobro obrodile. Predvidevajo, da bo trgatve eno z drugim približno srednja.

Grozdičje — sad celoletnega truda vinogradnikov dozoreva. Kmalu ga bodo začeli pobirati in predelovati. Se nekaj dni in trgatve bo tu. Letos bo nekoliko poznejša tudi v vipavski dolini.

Dnevi trgatve so po vaseh vipavske doline najbolj živahni in letu. Staro in mlado, moški in ženske

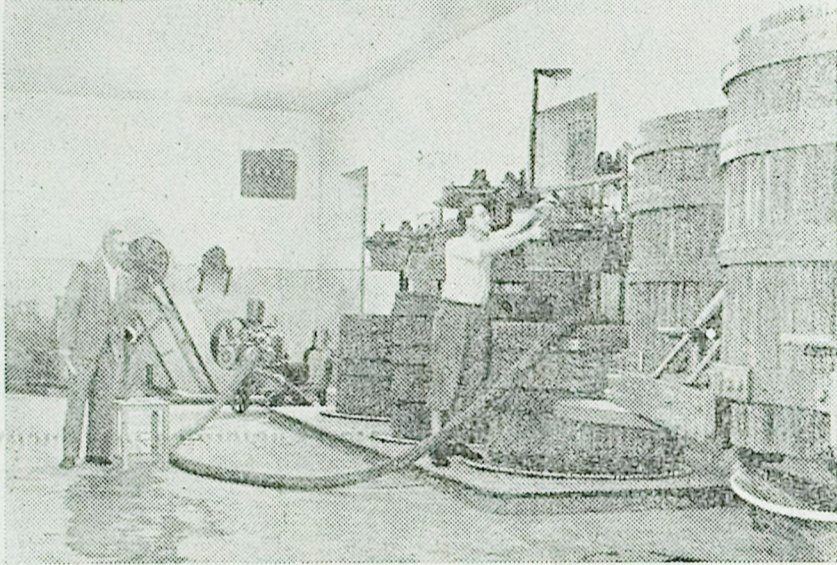
morskih vin v Portorožu zlato kolajno. Skoda, da ga pridelajo le okrog dva vagona letno. Prodaj bi ga, kolikor bi ga imeli. Ob tako uspešnem poslovanju zadruge so lahko njeni člani zadovoljni. Njihov trud jim je zadruga dobro plačala. Po kakovosti so prejeli od 60 do 70 dinarjev za kilogram grozdiča. Knjigovodja zadruge je izračunal, da so tako dobili za liter pridelanega vina od 75 do 85 din.

Vipavska vinarska zadruga je v 61 letih svojega obstoja odigrala pomembno vlogo v dviganju in pospeševanju vinogradništva. Znano je, kako je vinogradništvo na Primorskem propadlo pod Italijo. Močna konkurenca toškanskih in južnih vin je povzročala hude skrbi našim vinogradnikom. Toda takrat jim je prišla na roko zadruga. Čeprav s težavo, se je vendar vinogradništvo na Vipavskem prebivalo skozi to močno konkurenco. Stevilo članstva zadruge je vedno bolj narasčalo in tako se je zadruga vzdrževala do osvoboditve. Prva vojna leta je bilo preba najprej misliti na nabavo raznih kletarskih naprav, kot so električne stiskalnice, črpalke, filtri in stroji za polnjenje steklenic. Seveda niso zmoogli vsega hkrati in zaradi tega zadruga ni mogla dati svojim članom — vinogradnikom tiste pomoči v pospeševanju vinogradništva, kot bi rada. Tako so še

le pred nekaj leti lahko začeli urejati v okviru zadruge nove sodobne in obsežnejše vinograde. Pri podragi in Slapu bodo letos prvič dobro rodile in računajo na pridelek okrog 70 hl.

Zadruga goji za svoje člane v lastnem matičnjaku okrog 100 tisoč trtnih podlag. Zrigolati pa namestijo še površino okrog enega hektarja, kjer bodo prav tako gojili podlage. Razen tega ima zadruga še trsnico, kjer vzgaja že ceplice, ki jih razpošilja tudi v druge vinorodne predele. Tako so vse trte novih vinogradov v Crnem Kalu iz trsnice vipavske vinarske zadruge. Pa ljudi drugače pomaga zadruga svojim članom. Oskrbuje jih z vsemi vinogradniškimi potrebščinami. Letos so poleg tega dobili skupno še okrog 60 vagonov raznih umetnih gnojil po nižjih cenah. Kreditni odsek zadruge daje možnosti kmetom, da jemljejo posojilo in da vlagajo svoje prihranke. Samo v tem letu so vložili vipavski vinogradniki nad 6 milijonov dinarjev. Prav tako podpira zadruga poskuse obrambnih postaj proti toči v Gočeh. Podragi, Ločah, Podnanosu in Slapu.

Se do nedavnega je bila zmožljivost kleti vipavske vinarske zadruge premajhna, da bi lahko zadostila potrebam. Tisoč petsto včlanjenih vinogradnikov oddaja zadrugi letno od 150 do 200 vagonov grozdiča. Dosedanja zmožljivost pa je bila le okrog 90 vagonov. Zaradi tega se je zgodilo lani, da je morala zadruga prodati nemajhne količine še kipečega mošta. Zato je zadruga pripravila za letošnje trgatve 9 ogromnih sodov — ležakov za 10 vagonov in zgradila bazen za 5 vagonov vina. Letos bo s shrambo mošta vsekakor boljše kakor druga leta. Vendar to še ne bo zadostovalo glede na perspektive in razvoj vipavskega vinogradništva. Iz leta v leto vidimo, da se vipavski vinogradniki vedno bolj zanimajo za sajenje novih trt in razširitev obstoječih vinogradov. Ta njihova skrb za pospeševanje vinogradništva zasluži vse priznanje. V tem pa ima tudi vipavska vinarska zadruga vso zaslombo in zagotovljene možnosti nadaljnje razširitve in modernizacije svojih kleti, za povečanje zmožljivosti in pridelovanja najboljših vipavskih vin.

Vinska klet, opremljena z modernimi napravami

vsi hitijo s košarami v vinograde. Nabrani pridelek med dnevom vzijo naravnost v kleti vipavske vinarske zadruge. Ze od nekdanj delajo tako na Vipavskem. Vinogradnikom se to splača bolj kakor predelovati grozdič doma. Zadruzi dajejo na odprt račun in cena je odvisna od prodaje. Če nekdo takoj po trgatvi rabi denar, dobi akontacijo na osnovi količine in kakovosti grozdiča. Tako je bolje. Vinogradniku se ni treba bati, da se bo vino doma pokvarilo, da ga ne bo mogel prodati in podobno. Vipavska vinarska zadruga ima moderne kletarske naprave. Predelovanje grozdiča je hitro in v dobro ohranjenih sodih ter bazenih je vino vedno zdravo. Vipavska kapljica je daleč znana in vinarska zadruga v Vipavi si vedno bolj prizadeva, da si pridobi še večji sloves. Prodaja lanskega pridelka je bila dobra. Kleti so zdaj ob trgatvi skoraj prazne in čakajo na letošnji pridelek. Zlasti dobro se je obnesel »vipavski zelen«, ki je dobil na razstavi pri-

V Idriji so določili fond za gradnjo stanovanj

Pred dnevi je imel Ljudski odbor mestne občine Idrija zadnjo sejo. Rešil je še nekaj najnujnejših vprašanj, ki se tičejo predvsem mesta samega. Odobril je pravila kreditnega sklada za gradnjo stanovanj. Po proračunu bo fond za gradnjo stanovanj že letos razpolagal s 6 milijoni dinarjev. Ker so pogoji za gradnjo stanovanj po privatnikih zelo ugodni, pričakujemo, da bodo razni interesi v bodoče bolj posegli po teh sredstvih, kot do sedaj.

Nekateri odborniki so želeli imeti točen pregled nad gradnjami, ki so v teku v našem mestu. V imenu posebne komisije, ki je pregledala dela, je poročal načelnik gospodarskega sveta, Cveto Šuligoj. Tako smo zvedeli, da bo trgovska hiša na glavnem trgu dograjena že letos, in da bo v njej dobilo prostora 14 družin. Imela bo tudi nekaj poslovnih prostorov in priljubljen. Hišo gradi podjetje »Zidgrad« in bo stala okrog 100 milijonov dinarjev. Neki odbornik je pripomnil: »Če bi tistih 100 milijonov dal rudarjem za gradnjo hiš, bi gotovo zgradili sto stanovanj in ne samo štirinajst«. — Ta ugotovitev je bila morda nekoliko pretirana, vendar daje misliti, če se danes izplača graditi tako velike stavbe, ko imamo tako stanovanjsko krizo. Odborniki so ostro kritizirali prekasno izdelavo načrtov kar povzroča predelave in s tem povečanje stroškov gradnje. S tem sistemom bo treba tudi v Idriji enkrat prenehati.

Za vodstvo kmetijskega sklada je bil imenovan odbor strokovnjakov s predsednikom Ignacem Čovekarm. Posobna komisija je podala poročilo o gradnji lesne industrije, ki je bila odobrena od republiških forumov. Letno bo lahko predelala od 9 do 10.000 kubičnih metrov lesa. Komisija je predlagala za loka-

cijo žagarskega obrata in povečanje lesne industrije, prostor pri sedanji mestni mizarnici. Tega pa odborniki niso odobrili, ker so bili mnenja, da je prostor premajhen in ne bi dopuščal nadaljnjega razvoja. Komisija bo morala vprašarje še enkrat pregledati, in po možnosti upoštevati predlog, da se določi lokalizacija »Pri Lipercih«, kjer je na razpolago več prostora.

Odobrena je bila prošnja, da se dosedanja Mestna mizarnica preimenuje v lesno podjetje »22. julij«. Ob koncu so odborniki nastopili proti nepravilnemu razdeljevanju sladkorja, kar je v Idriji povzročilo mnogo upravičenega razburjenja. Zahtevali so, da LOMO podzvrže takoj vse potrebne korake, da bo mestno prebivalstvo deležno vsaj toliko sladkorja, kakor v drugih predelih.

L. S.

Sodobno urejen vinograd vipavske vinarske zadruge

Trsnica, kjer vzgajajo kvalitetno podlago

Vprašanja našega gozdarstva

Uvajanje hitro rastočih drevesnih vrst

Proučevanja in naporu zadnjih desetletij v gozdarstvu so osredotočeni na to, kako zadovoljiti hitremu razvoju sodobne tehnike in industrije ter nuditi dovolj lesne surovine, ne da bi pri tem tpele gozde. Potrebe po lesu so se povečale posebno v zadnjih desetletjih. Sodobna tehnika in industrija potrebujejo velike količine lesa. V najnovejši dobi postaja les vedno potrebnejši kot surovina za celulozo, papir, umetno svilo, volno in nešteto drugih proizvodov, ki so postali neobhodno potrebni današnjemu človeku.

Danes je gozdarstvo v vseh naprednih in razvitih deželah doseglo v pogledu intenzivnih in vzgojnih metod skoraj skrajno mejo možnosti. Z racionalnim izkoriščanjem hočejo iz gozda istisniti čim več. Vendar pa imajo — negovalne metode, kakor tudi najracionalnejše izkoriščanje v gozdarstvu svoje meje in v bližnji bodočnosti ne bodo mogli gozdovi kljub vsemu prizadevanju kmiti vseh potreb te tako važne surovine, če ne bodo gozdarski strokovnjaki posvetili večjo skrb vzgoji hitro rastočih drevesnih vrst, ki se odlikujejo po veliki produkciji lesne mase.

Med temi drevesnimi vrstami so na prvem mestu topoli. V zadnjih desetletjih so topoli naravnost zrevolucionirali gozdarstvo, saj daje njihov les prvovrsten furnir, celulozo itd. Topol se odlikuje s hitro rastjo. Večina topolov se razmnožuje s podtaknjenci. Les je mehak in elastičen. Rabimo ga za furnir, proizvodno celulozo in papirja, vžigalice in drugo. Naj citiramo glede potrebnje topolovega lesa samo Italijo, kjer letno porabijo 1.000.000 m³ topolovine (za furnir 15—20%, za papir 35—40%, za mizarska dela 35—40%, za vžigalice, lesno volno itd. 5—10%). Najboljši topolov furnirski les daje kanadski topol. Gozdarjem je danes znano, da topoli v sorazmerju z drugimi drevesnimi vrstami dajejo v istem času do 5 krat večjo lesno maso. Povprečni prirastek topola se giblje med 12—24 m³ na ha. Po desetih letih topole lahko izkoriščamo za celulozni les, po 20 letih za hlodovino za žago in luščenje, a že s 40 letom dobimo debele dimenzije za furnir. Tega ne moremo doseči pri nobeni drugi drevesni vrsti.

Kakšen pomen dajejo v svetu vzgoji topolov vidimo že po tem, da je bila leta 1947 osnovana Mednarodna komisija za topole. Zadnja

leta posvečajo topolom veliko pozornost posebno Francija, Holandska, Italija in Nemčija, kjer je vprašanje lesne surovine najbolj pereče. Vendar pa tudi pri nas, čeravno se prištevata naša dežela med obdarjene z gozdovi, prihaja vsako leto ostrejšše do izraza potreba po forsiranju topolov, posebno še, ker so v mnogih naših nižinskih predelih zelo povoljne prilike za njegovo rast.

Negativni rezultati v preteklosti nas ne smejo odvracati, da ne bi z vsjo vmeo in vztrajnostjo začeli uvazati topol povsod, kjer to narekujejo terenski in podnebni pogoji, zakaj ti negativni rezultati so bili le posledica skrajno nestrokovnega dela, ki je imelo svoj začetek že pri izbiri vrstnih topolov za določeno področje. Vzgojanje topolov ni enostavno kot so mislili v preteklosti. Intenzivna vzgoja topole zahteva pazljivo selekcijo, ker le na ta način dobimo veliko število kulturnih topolov, ki so v praksi poznani s posebnimi imeni.

Po osvoboditvi smo se lotili resnejše tega vprašanja. Za to imajo za slugo predvsem nekateri znani slovenski strokovnjaki, ki so vztrajno in neutrudljivo delali na tem, da dajo topolom tudi pri nas tisto mesto, ki jim gre. Gozdno gospodarstvo Postojna je že v letih 1947, 1948 in 1949 začelo s saditvijo topolov. Do pravega preobrata pa je prišlo leta 1952, ko je Gozdna uprava v Ilirski Bistrici osnovala v revirju Dletvo veliko gozdno drevesnico s skoraj izključnim namenom vzgoje topolov, ki naj bi služile za pogozdovanje v revirju Dletvo in vzdolž reke Reke od Zabič do Bitinja, kjer je vse področje kakor nalasč ustvarjeno za gojenje topolov.

Zadnje čase vse bolj opažamo veliko zanimanje posestnikov za topole. Vidni uspehi na državnem področju so vllili zaupanje in zanimanje privatnikov za to drevesno vrsto. Toda če hočemo, da prvo navdušenje in vnema ne prenehata, je potrebno da gozdarski strokovnjaki še nadalje propagirajo sajenje tega koristnega drevja. Negativni pojav je, da so gozdarji vse premalo poučeni o pravilnem ravnanju s topolo. Pri tem bi jim lahko pomagala brošura »Vzgoja topolov«, ki jo je izdal Inštitut za šumarska istraživanja — Glavna Uprava za Šumarstvo NRH.

Naj še omenim, da na flišatem terenu v naših Brkih krasno uspeva gladki bor (Pinus strobus). Samo en primer: posestnik v Mali Bukovici je dobil od 28-letnega gladkega bora 1,20 m³ tehničnega lesa. Razumljivo je, da tako rekordno priraščajo gladki bor le na rastiščih, ki mu najbolj ugajajo, ali da se izrazimo v gozdarskem jeziku, v svojem optimumu. Tudi naš kmet se je naučil ceniti to drevesno vrsto.

Kakor ne moremo in nečemo ostati v pogledu industrializacije, izobraževanja in dviga življenjske ravni za drugimi evropskimi deželami, tako ne smemo zanemarjati in omalovaževati gojenja hitro rastočih drevesnih vrst, ki so najboljši porok, da ne bo treba v bližnji bodočnosti prekomerno čupati gozdov, temveč samo v okviru letnega prirastka. Trud in skrb bosta kronama z gospodarsko koristjo, ki jo bo imel i posameznik i skupnost.

Kindler Viljem

Na kratko

Ker so v Vojvodini nasipi raznih prekopov in rek prešibki za obrambo pred poplavami, so sklenili na sestanku anketne komisije ljudskih poslancev in kmetijskih strokovnjakov, ki je bil te dni v Novem Sadu, da je zlasti treba čimprej urediti sistem namakanja in poskrbeti sredstva za zavarovanje obrambnih nasipov, kakor tudi s tem v zvezi povečati zmožljivost obstoječih črpalnih postaj. Med strokovnjaki vlada prepričanje, da je najboljša rešitev izgradnja vodnega sistema Donava—Tisa—Donava.

Konec avgusta je s splitskega kolodvora odpotovalo v notranjost vsak dan povprečno 5 tisoč potnikov. Dnevno je odpeljalo s splitske železniške postaje devet vlakov, toda za vse potnike ni bilo prostora.

Pomemben uspeh kolektiva piranske plinarne

V soboto so v piranski plinarni odprli nov oddelek za proizvodnjo emulzije za pokrivanje cest. Slavnostni otvoritvi so prisostvovali načelnik gospodarskega sveta okraja Koper Vinko Znidaršič, predstavniki zavoda za raziskovanje gradbenega materiala in konstrukcij iz Ljubljane, predstavniki občine, prometa, podjetij za gradnjo cest in drugi gosti.

Ta dogodek pomeni za kolektiv uspešno zaključitev enoletnega dela na raziskovanju, pripravah in gradnji novega objekta. Obenem pa tudi novo perspektivo za razvoj podjetja. Plinarna namreč obstaja že 60 let in vse do lanskega leta, ko je prevzel vodstvo sedanji direktor Valič, se ni v njej ničesar spremenilo. Pred dobrim letom dni pa so začeli razmišljati, kako bi svoje podjetje razširili in začeli proizvoditi nove proizvode.

Začeli so z destilacijo katrama, ki je postranski proizvod plinarne. Poskusi so se dobro obnesli. Danes že proizvajajo katransko smolo, katranski lak, naftalin in druge derivate, ki so bili zelo dobro sprejeti na našem trgu. Podjetje ima zagotovljene odjemalce za vse količino katranske smole, za katranski lak se pričlo negove dobre kvalitete zanima naša ladjedelska industrija, v kratkem pa bo podjetje razveselilo naše gospodinjice z različnim naftalinom v originalni embalaži, ki dopušča uporabo tega

ni kotli in stroji. Investirali so okrog 17 milijonov dinarjev. Stevilo zaposlenih v plinarni se bo s tem podvojilo.

Novi oddelek ima letno kapaciteto 150 tisoč ton. Razen tega pa bodo izdelovali tudi rezani bitumen. Za te proizvode je veliko zanimanje tako pri podjetjih za gradnjo cest kot pri drugih gradbenih podjetjih. Zaradi obširnih gradenj je tudi potrošnja velika, in podjetje prav gotovo ne bo v skrbeh za odjemalce, posebej še, ker je kolektiv prepričan, da bodo novi proizvodi med najkvalitetnejšimi.

Zločinski umor mladega delavca

Prebivalce kraških vasi zlasti pa Lokovčane in Sežančane je minuli petek globoko pretresla vest o najdenem truplu mladega delavca, komaj 16 let starega Ivana Mevlja iz Lokov. Zrtev je bila najdena v popoldanskih urah v bližini železniške postaje v Sežani. Organi kriminalistične službe so takoj stopili v akcijo. Preiskava je ugotovila, da je bila žrtev udarjena s težkim kamnom v času, ko je pokojni po kosilu zaspal. Bil je namreč zaposlen pri gradbenem podjetju v Sežani, kamor se je iz Lokov vozil s kolesom. Ko je opoldne legel v senco k počitku, je zadrimal. Imel je s seboj tudi kolo. Ko pa so našli

Dobra sadna letina na Goriškem

Ugodno pomladansko vreme je vplivalo, da je sadno drevje bujno cvetelo in se je cvetje oplodilo. Le v višjih predelih Vipavske doline je slana posmodila nekaj cvetja, da pridelek sadja ne bo tak, kot so ga pričakovali. Na splošno pa na vsem Goriškem pričakujejo dobro sadno letino. Zlasti dober bo pridelek grozdja. Zaradi hladnega vremena bodo zgodnje sorte namiznega grozdja dozorele kakih štiriinajst dni kasneje kot običajno. Slabši bo pridelek grozdja v goriških Brdih in nekaterih delih Vipavske doline, kjer je grozdje precej poškodovano toča.

Pisma uredništvu

Za boljšo zdravstveno službo v Hrpeljah

Tovariš urednik!

V vašem listu ste že pisali o tem, da imamo na Kozini že nekaj mesecev lep in vzoren zdravstveni dom. Lahko smo hvaležni naši oblasti, da nam je postavila to tako važno in nad vse potrebno ustanovo. Da je bila ta ustanova pri nas potrebna, nam med drugim dokazuje obsežno in odgovorno delo, ki ga sedaj opravlja. Toda področje na katerem deluje naš zdravstveni dom, je še obsežnejše. Po novi upravno-teritorialni razdelitvi so nekatere vasi in naselja oddaljene od Hrpelj in Kozine tudi 30 in več kilometrov. Včasih se zgodi, da bi moral zdravnik nujno h kakemu bolniku in zaradi oddaljenosti ne more. Prevoznega sredstva pa tudi vsakokrat ves ni mogoče dobiti. Naš zdravstveni dom tega nima. Sicer, če so nujni primeri, lahko telefonično pokličemo avtoambulanco iz Sežane. Vendar brez avtoambulance ali vsaj navadnega osebnega avtomobila, je delo službenecov in tudi zdravnika našega zdravstvenega doma zelo težko. Vedno in kadarkoli pa niti avtoambulanco iz Sežane ni mogoče dobiti. Mar bi ne bilo prav, da bi tudi naš zdravstveni dom imel primerno prevožno sredstvo? To vprašanje so sicer nekateri pri nas že načeli, toda nobenih izgledov ni in niti upov, da bi se za stvar kdo resneje zaval. Samo zamislite si, da se na primer zgodi nekje na cesti blizu Podgrada ali drugje kaka prometna nesreča. Telefonično ali kakorkoli že bodo najprej poklicali zdravstveni dom na Kozini za prvo pomoč, saj drugje naokoli, niti v dosedanjih občinah Materiji, Podgradu in niti v Podgorju ni zdravnika. In da se znajde v tem trenutku zdravnik brez prevoznega sredstva, si lahko zamisljate, kako mu je težko pri sreč, da ne more kljub njegovi dobri volji opraviti svoje zdravniške dolžnosti. Včasih so taki trenutki življenjsko odločilni in je vsaka minuta

več kot dragocena pri opravljanju zdravstvene službe. Vsekakor upamo, da bodo pristojni ljudje razumeli to nujno potrebo zdravstvenega doma na Kozini. S tem pa se bo lahko zdravstvena služba precej izboljšala na vsem področju nove hrpeljske občine. —Bca

Obnova podeželja

Pri Sv. Antonu (rači) bremoh Slovenki Jadran. Tako smo v zadnjih dveh številkah brali nekatere kritike na račun gradenj. Prav je, da se v javnosti govori o teh pomanjkljivostih, ker bo to koristno vplivalo na nadaljnje gradnje. V naslednjem bi rad povedal nekaj o potrebi popravljanja in obnovi naših vasi na podeželju.

Znamo je, da se, odkar so bile ukinjene obnovitvene zadruge, gradi večinoma v mestih. Kmetje bi radi obnavljali sami, če bi dobili gradbeni material in zidarje. Pri nas smo vsako leto v septembru pred trgatvijo izveršili večja in manjša popravila pri hišah in hlevih. Zdaj postaja to skoro nemogoče zaradi previsokih cen gradbenega materiala. Tudi je ta na razpolago preveč gradbenim podjetjem. Če se kje le posreči stakniti nekaj materiala, nastane vprašanje zidarjev. Teh ni mogoče dobiti nikjer, ker so vsi zaposleni pri podjetjih. Odkar nas je zapustila obnova, ki je s pomočjo ljudske oblasti pomagala postaviti požgane hiše, se je gradnja po vaseh ustavila za vse. Naše že tako stare in zapuščene hiše in vasi, dobivajo vedno slabše zunanje lice. Ljudje so mnenja, da bi bilo prav, če bi oblast sprostil gradbeni material. Kmetijske zadruge naj bi se pozanimale za preskrbo materiala za svoje člane in prav tako za potrebne zidarje.

Naša oblast je v zadnjih desetih letih veliko dala za pospeševanje kmetijstva. Nekatere vasi so v tem na dobrem, ker imajo celo po dva traktorja. Tako sem slišal, da imajo v Braniku v Vipavski dolini kar dva traktorja. Kako pa je pri nas? V bivi občini Dekani, ki je popolnoma agrarna, imamo samo en mali traktor. Kako naj se potem izboljša kmetijska proizvodnja. Poznam tudi kmeta, ki ima sam traktor, pa mu ni prav nič odveč.

Veliko je bilo že govorjenja o gradnji gnojnišč in gnojnih jam po vaseh. Pri nas je v tem zacetkrat še vse mrtvo. Gnojnišča in gnojne jame so zelo potrebne in koristne. Sedaj je zadnji čas, da bi tudi pri nas kaj začeli. —Vaščan

Brezvesten odnos do živali

Tovariš urednik!

Notranja srčna kultura človeka se izraža tudi v ravnanju z živalmi. Dober človek bo prijazen ravnal tudi z živaljo, čeprav bi mu ta iz kakršnegakoli vzroka malo pomagala. Vendar pa se najdejo ljudje, ki v nasprotju z vsimi pravili o ravnanju z živalmi, brez potrebe mučijo živali. Nisem nikak vzgojitelj, vendar čutim dolžnost, da opišem primer, ki se je zgodil dne 18. avgusta v Gračišču, ko je bil tam živalski sejem. Razni nakupovalci so sklenili nekaj kupčij. Med temi so bili tudi taki, ki kupljene živali niso odgnali domov, temveč so privezali pred gostilno enega vola in dva junca. To bi se ne bilo nič hudega, toda kar je potem sledilo, vzbuja precejšnje ogorčenje ljudi. Vol in oba junca so ostali tako privezani cela dva dni pred gostilno na soncu, brez hrane in vode. Vaščanom so se živali smilile, zato so jih nakrmili in napojili. Mimoidoči so vpraševali, čigave so živali, toda nihče ni vedel povedati. Ker lastnikov ni bilo na spregled, so vaščani vsa tri goveda odgnali na miren prostor v hlev. Čez dva dni se je v Gračišču oglasil nakupovalec klavnice iz Pirana, ki je prevzel vola in ga odgnal. Čigava sta bila junca, pa še ni znano.

Mislim, da je tako ravnanje z živalmi škodljivo tudi za potrošnike, ki se sprašujejo, zakaj je meso tako drago. Pri tem trpi živalina in izgublja na teži. Take brezvestne nakupovalce bi bilo treba klicati na odgovor. —man

Zagorel je ogenj pod kotli...

sredstva brez potresanja po obleki in omarah.

Največja pridobitev in uspeh podjetja pa je nov objekt za proizvodnjo emulzije. Ko so lanskoletni poskusi pokazali dobre uspehe, so se v podjetju začeli pripravljati na gradnjo novega objekta. Po izdelavi načrtov in odobritvi investicijskega kredita so spomladaj položili temeljni kamen. Po šestih mesecih je bila zgradba dovršena, montira-

KOPER

V torek je strokovna komisija v Sermínu pri Bertekih ogledala prostor, kjer naj bi začeli graditi civilno letališče. Ugotovila je, da je za to primeren teren pod hribom Serminom in odobrila načrt letališča, ki ga je izdelal inženir Bidek. Letališče bo 1000 metrov dolgo in 200 metrov široko. Nekateri humoristi so se ob tem spomnili na letalo, ki je pred dobrimi dvajsetimi dnevi priletelo v morje, tostran Sermína in »modrovali«, da je letališče — že odprto.

Spodnji Lokovec

Z veliko slavnostjo smo v nedeljo v Spodnjem Lokovcu odprli novo šolo. Za vse vaščane je bil to pravi praznik, saj sovpadla odprtje šole prav z začetkom novega šolskega leta. Ob udeležbi velikega števila prebivalstva sta donaća mladina in pevski zbor prosvetnega društva »Jože Srebrenič« nastopila s kulturnim sporedom. Odprtja nove šole so se udeležili tudi predstavniki ljudske oblasti goriške skupnosti komun, Tine Remškar, Ivan Maver in Ludvik Gabrijeljčič.

Renče pri Gorici

V Renčah pripravljajo ustanovitev prve osemenjevalne postaje za govejo živino. Delovno področje nove osemenjevalne postaje bosta ves bivši tolminski in goriški okraj. Ker je v teh dveh okrajih, posebno še na Tolminskem živinoreja zelo razvita kmetijska panoga, pričakujejo, da bo nova osemenjevalna postaja veliko koristila.

Tudi za koprsko komunalno skupnost bodo v doglednem času ustanovili podobno osemenjevalno postajo v Kopru. A.

Kozina

Na Kozini je iz dneva v dan bolj živahno. Po ureditvi vprašanja o malem obmejnem prometu pričakujejo še večjega prometa. Kozina je važno cestno križišče Spodnjih Brkinov in dela Krasa. Ob teh ugotovitvah bi se rad ustavil pri gostinstvu, ki je pri nas zelo pomanjkljivo. Ako hoče mimoidoči potnik ali turist prespati v tem kraju, ne najde premočišča. Včasih smo na Kozini in v Hrpeljah imeli kar štiriinajst gostinskih obratov. Danes obstojajo samo štirije z menzo tovarne steklene galerije vred. V bližini železniške postaje je poslopje nekdanjega hotela, ki služi za stanovanja. Lastnik je pripravljen poslopje prodati. To stavbo bi z manjšimi popravili lahko spremenili v primeren hotel. Narasčajajoči promet sam bo zahteval ureditev tega vprašanja, saj bo to le v korist kraja.

—ba.

Vsem upravičencem otroških doklad

Nova uredba o otroških dodatkih objavljena v Uradnem listu FLRJ z dne 10. avgusta 1955, št. 36-55, predpisuje med drugim, da morajo upravičenci otroških dodatkov, ki imajo dohodke od kmetijstva ali druge davke zavezane dohodke, predložiti do 30. septembra t. l. n-o va davčna potrdila, in sicer za kmetijske dohodke o temeljni dohodnini za leto 1955, za druge dohodke pa o odmeri davka za leto 1954. Potrdila predložijo organom, pristojnim za izdajanje odločb o pravici do otroških dodatkov, ki morajo do 3. decembra 1955 izdati po predpisih nove uredbe odločbe, po katerih se bodo dodatki izplačevali od 1. januarja 1956 dalje.

V ta namen so naprodaj posebni obrazci z znakom: »Obrazec 3,34-3«, v knjigarnah »Lipe« v Kopru, Izoli, Piranu in Portorožu. Obrazec vsega »Izjava o gmotnem stanju«, ki jo izpolni upravičenec, in »potrdilo« o davku, ki ga izpolni uprava za dohodke v Kopru. Če so dohodki obdavčeni pri več upravah za dohodke, je treba, da vsaka od teh, izda svoje potrdilo. Obrazec ima pojasnila, kako se izpolni.

Vse upravičene opozarjamo, da na otroških dodatku vplivajo, ob določeni pogoji, ne samo lastni obdavčeni dohodki, temveč ali dohodki ožjih družinskih članov ter oseb, s katerimi upravičenec ali ti ožji družinski člani živijo skupaj. Zase in za vse te osebe je upravičenec dolžan v »izjavo o gmotnem stanju« navesti vse premoženje in obdavčene dohodke. Kdo so ožji družinski člani in kakšno premoženje in dohodke je treba prijaviti, se vidi iz pojasnila na obrazcu.

Zaposleni upravičenci, ki prejemajo otroški dodatek pri plači, predložijo obrazec z izpolnjeno »izjavo« svojemu delodajcu, to je uradu, zavodu, podjetju itd., kjer so zaposleni. Delodajalci oskrbijo potrdila o davku pri pristojnih upravah za dohodke, nato pa obrazec skupno predložijo Zavodu za socialno zavarova-

nje v Kopru. Pri tem naj ne čakajo, da bodo zbrali potrdila za vse upravičence, temveč naj jih predlagajo postopoma kot bodo prihajala.

Upravičenci, ki prejema otroški dodatek z oskrbnino pri posredovalnici za delo, predložijo obrazec z izpolnjeno »izjavo« posredovalnici, ki dalje pošlje enako kot delodajalci.

Upravičenci, ki prejema otroški dodatek pri pokojnini ali invalidnini (tudi taki, ki so zaposleni) predložijo obrazec z izpolnjeno »izjavo« pristojni upravi za dohodke, da izpolni »potrdilo« o davku. Nato pošlje obrazec Zavodu za socialno zavarovanje v Kopru oz. vojaški invalidi tajništvo za zdravstvo in soc. politiko okr. ljudske odbora, od katerega prejema otroške dodatke pri pokojnini oz. invalidnini. Priporočamo, da društvo upokojencev od svojih članov zbere obrazec z izjavami in oskrbi potrdila uprave za dohodke ter obrazec skupaj predloži Zavodu za soc. zav. oz. tajništvo za soc. pol. pri OLO.

Obrazcu naj upravičenci priložijo morebitna druga dokazila, kot dokaze o gmotnem stanju, šolska potrdila za šolsko leto 1955-56 za otroke, starejše od 14 let, če jih niso že predložili. Če se otrok v šolskem letu 1954-55 ni šolal do konca šolskega leta, je treba predložiti potrdilo, do kdaj se je šolal.

Prizadeti naj ne čakajo na skrajni termin, to je na 30. september temveč naj čimprej predložijo na predpisani način opremljene obrazce. Če obrazci ne bodo predloženi do 30. septembra, Zavod za soc. zavarovanje oz. Tajništvo za zdravstvo za soc. politiko ne bo mogel pravočasno izdati novih odločb in zato ne bo odgovoren, če upravičenci po 1. januarju 1956 dodatkov ne bodo pravočasno prejeli.

Okrajni Zavod za soc. zavarovanje Koper

Ob kritikah prireditev turistično-olepševalnega društva

Spodštolvani tovariši urednik! V Vašem cenjenem listu ste dali že tretjič zapored prostora člankom, v katerih kritiki izražajo razočaranje nad kulturno ravnanje prireditev, ki jih je pripravilo naše društvo v zadnjem času. Zato Vas prosimo, da danes dovolite tudi nam nekaj besed. Povedati moramo, deloma v pojasnilo kritikom, deloma pa v vednost koprskemu občinstvu, in čigar imenu hočejo kritiki nastopati, a po našem mnenju, zato nimajo vedno potrebne legitimacije.

V našem mestu smo ustanovili Turistično-olepševalno društvo šele letos spomladi. Zadali smo si nalogo, da prispevamo svoj delež k dvigu Kopra, ki ima odlične prirodne pogoje, da se razvije v živahno slovensko letovišča in turistično središče. Med drugim smo zlasti želeli odstraniti nekako kulturno mrtvilo, ki smo ga do letos živo občutili zlasti v mesecih poletne sezone. V ta namen smo pričeli vrsto kulturnih prireditev, ki smo jim z obnovljenim renesančnim muzejskim vrtom dali najlepši zunanji okvir. Čudovita arhitektura tega vrta in prijeto okolje, ki ga tvorijo ostanki renesančne arhitekture in izbrana flora, so celo porodili misel, da bi te prirediteve — od katerih smo nekatere imenovali: »umetniški večeri« — postale zametki nekakšnega vsakoletnega festivala ob slovenski obali.

Vsled tega je društvo težilo in teži tudi danes za tem, da imajo naše prirediteve primerno raven. To pa ne pomeni, da smo imeli namen prirediti samo strogo umetniške prirediteve, ki bi lahko zadovoljevale le peščico izbrancev. Menimo nasprotno, da moramo nuditi poslušalcem — domačinom in našim gostom — poleg resnejših in umetniško poglavljenih programov, tudi lažje in zabavne programe, ki pa jim po našem mnenju ne gre odrežati slehne kvalitete ter pozitivnega vpliva na širši krog poslušalcev. To zlasti velja za primere, kadar gre za slovensko narodno pesem, ki je v teh naših krajih še posebno zaželen.

Pet prireditev, ki jih je v svojem petmesečnem obstoju z veliko požrtvovalnostjo, borec se z mnogimi težavami, pripravilo naše društvo, odraža prav tako zamilsel. Od teh pa smo samo prirediteve z višjo umetniško vrednostjo označevali kot »umetniške večeri«, ne pa vseh po vrsti kot nam to očitajo kritiki, ki zato po našem mnenju popolnoma napačno merijo vse prirediteve z istim merilom. Spominjamo se samo prvih dveh umetniških večerov, in sicer komornega koncerta mladih slovenskih talentov Aca Brtončlja in Janeza Bokavška ter večera ljubezenske

lirike v glasbi in poeziji s prvaki zagrebške in ljubljanske Opere, ter tržaške in ljubljanske Drame. Tema dvema prireditvama, ki jima celo naši strogi kritiki niso odrekli visoke umetniške ravni, je sledil večer jugoslovanskih narodnih pesmi in plesov, ki ga je izvajala na Trgu revolucije skupina »Ivo Lola-Ribar« iz Beograda ob povratku s svoje turneje po inozemstvu. Prebivalstvo je tudi nastop te skupine, kot obe prejšnji prireditvi, toplo sprejelo. Naslednji »večer španskih plesov« v hotelu Triglav ki res ni dosegel pričakovanj, nam je oprostilo ter je ob zadnjem »Večeru slovenske narodne pesmi« v Muzejskem vrtu izrazilo svoje priznanje izvajalcem, »Fantom na vasi«, ter »Gorenškemu instrumentalnemu kvartetu«.

Tako je naše napore sprejela velika večina, ki sicer ne zna pisati učenic kritik, a ki si naših prireditev še želi. Nasproti temu, pa so uradni kritiki priznali samo upravičenost prvih dveh nastopov. Pri tretjem so bili že »razočarani«, dočim so nas po peti, zadnji prireditvi, že dokončno pokopali češ, da smo zašli v »slepo ulico, iz katere ni izhoda«. Dobro poučeni kritiki ve poleg tega tudi povedati, da smo v tak nezaviden položaj prišli zaradi tega, ker so v upravnem odboru društva prevladali »komercialni vidiki, ki so obšli kulturniško komisijo.« Torej pohlep za dobičkom!

Čeprav smo tudi mi mnenja, da »večer španskih plesov« ni uspel in da je bil precej pod zaželeno in pričakovano višino, pa vendar mislimo, da glede naših prireditev v celoti ni mogoče resno pisati o »razočaranih« in »slepih ulicah«. Take prenahe in posplošene trditve ne demantirajo samo imena izvajalcev, ki so že nastopili, temveč tudi umetniki, ki jih bomo v kratkem slišali. V soboto, 10. t. m. bosta na Muzejskem vrtu koncertirali sestri Rusy, ki se bosta ustavili pri nas na poti na dubrovniški festival; za konec meseca pa nam je zagotovil gostovanje slavni violonist jugoslovanskega porekla Zlatko Balokovič.

Zavedamo se sicer, da odlični sodelavci sami še ne zagotavljajo uspeha in, da so naše dosedanje prirediteve imele precej organizacijskih pomanjkljivosti. Kritikom smo sicer hvaležni, da nas nanje opozarjajo, bili pa bi jim še bolj, če bi nam jih s svojim sodelovanjem pomagali že v naprej odklanjati. Žal pa moramo pibiti, da smo dobili doslej vse premalo podpore prav od tistih, ki bi nam pri organizaciji teh prireditev lahko najbolj pomagali. Nasprotno pa, istočasno z zadoščanjem ugotavljamo, da smo prejeli izdatno pomoč ravno od takih ustanov in podjetij, ki se jim sicer ra-

do očita pomanjkanje smisla za kulturno-prosvetno dejavnost. Njim se imamo zahvaliti, da finančna stran prireditev ni izpadla še slabše. Ker nam kritiki očitajo »komercialne vidike«, moramo povedati tudi to, da je imelo društvo od dosedanjih prireditev le 163.100.— din dohodkov ter 271.888.— izdatkov, kar pomeni celih 108.788.— dinarjev deficita.

Tovariši urednik! Predlagamo, da bi se s temi našimi pojasnili v Vašem listu zaključila že skoraj preveč obsesna razprava o naših »umetniških večerih«, ki predstavljajo majhen del nalog našega društva, razprava, ki še zdaleč ne posega v jedro turistične problematike našega mesta. Ostale naloge, ki smo si jih postavili, so važnejše in bi bilo zelo potrebno o njih javno razpravljati tudi v Vašem listu. To bi bila lahko precejšnja moralna podpora našemu delu. Še bolj kot tega, pa si želimo aktivnega sodelovanja vsega prebivalstva pri naših naporih, da se naše lepo mesto, čim prej uvrsti med najbolj razvite turistične kraje naše domovine.

Turistično-olepševalno društvo Koper

Ivan Vouk: Na mejniku dveh svetov

(IZDALA PRIMORSKA ZALOŽBA LIPA V KOPRU)

Založba Lipa v Kopru se odlikuje zlasti s svojim zanimanjem za domače avtorje. Zlasti si šteje v dolžnost, da opozarja na posebne razmere, ki so oblikovale v našem stoletju primorskega človeka, ter da odkriva naše malo znane kulturne delavce. Zato izdaja razen knjig, kot jih imajo na repertoarju ostale slovenske založbe, dela manj znanih primorskih književnikov. V okviru večletni načrt je založba sprejela: Josipa Godina, Josipa Pagliaruzija — Krilana, Ivana Trnka, Maro Husova, Cirila Dreknova, Karla Široka, Janka Samca, Stanka Vouka, Bodo Ljaka, Golouha in Ivana Vouka. Sledečega dela je založba že pripravila in izdala. To je zbirka črtic »Na mejniku dveh svetov«. Knjigo je uredil in napisal uvod Albert Širok, opremil pa jo je arhitekt Milan Arnez.

Literarni kritiki so si edini v mnenju, da književnosti in kulture ne predstavljajo zgolj veliki, ampak da tudi mali ljudje lahko ustvarjajo. Če hočemo poznati narodovo kulturo, jo moramo spoznati v naširšem in najboljšem pomenu besede. To se pravi, da moramo poznati velike in male. To naj bi tudi odpravilo pomislek, zakaj se je Primorska založba Lipa odločila za izdajo Voukovih črtic.

Ivan Vouk je primorski književnik po rodu Koprčan, ki je živel in ustvarjal v letih najhujšega fašističnega pritiska. V življenju je moral opravljati vsakovrstna dela in zato se literarno ni mogel razviti. Bil je v prvi vrsti odličen volnik, organizator prosvetnega življenja v Trstu, indendant Slovenskega gledališča, odbornik Glasbene Matice, pa tudi bančni namestnik in intendant. Izredno plodovit je bil kot prevajalec, pa tudi literarno se je udeleževal, čeprav se je zavedal svoje presihajoče ustvarjalne sile.

Urednik njegove knjige, ki je zdaj izšla, Albert Širok, pripoveduje: »Izvirnih stvari je napisal Vouk

Te dni se bo pričelo v Gledališču Slovenskega Primorja v Kopru vpisovanje abonmajev za sezono 1955-56. Ker se bo letošnja organizacija abonmajev dokaj razlikovala od lanske (lanskim abonmentom bodo stiri sedeži seveda do določenega roka prihranjeni), naj tudi na tem mestu v kratkem omenimo, kako so letošnji abonmaji zamišljeni, kakšen je njih namen in kaj bodo nudili abonmentom.

Sleherno gledališče, ki stremi za stalnim krogom rednih obiskovalcev, nekakšno najzvestejših in najbližjih hišnih prijateljev, se trudi, da jih ob določenih priložnostih zbere. To so mu nekaki »jours fixes«, stalni dnevi, dnevi najintimnejših srečanj in priznanj, ki debivajo iz leta v leto vse jasnejši, značilnejši izraz in — stil. To so predvsem premiere in določene, stalne, abonmentske prireditve. In kakor se vsak gostitelj trudi, da bi svoje stalne goste kar se da zadovoljil, tako si prizadeva gledališče, da bi kar se da zadovoljilo svoje stalne abonente. Rezervacija stalnih sedežev, obročno vplačevanje, vsakršni popusti — to so najvidnejše ugodnosti, ki so jih

deležni v gledališču ravno abonenti. Vse to pa so hkrati tudi — ne pozabimo — mnogokrat tvegane poteze gledaliških vodstev, saj so prav abonmentske predstave zaradi svoje cenenosti pogosto najbolj deficitne. Abonmentske predstave so najčistejši dar vsega kolektiva: dar v stremljenju za najčistejšim sprojevanjem.

Tudi Gledališče Slovenskega Primorja se je v tem stremljenju letos odločilo, da pogumno zviša število abonmajev. Namesto enega, ki ga je imelo lanske sezono, uvaja letos kar tri: premierskega, sindikalnega in dijaškega. Zlasti cene zadnjih dveh bodo globoko znižane, dijaške celo na dve vrsti enotnih.

Abonmentom bodo po teh cenah zagotovljene vse predstave CSP, poleg tega pa še tri predstave SNG iz Trsta. Ker nam tržaški repertoar še ni dokončno znan, objavljamo za zdaj le domači okvir:

Slovenska dramatika Vilhar: Večer v idrijski čitalnici; eventualna novičeta;

Jugoslovanska dramatika Držić-Rupe: Boter Andraž; Marodić: Na dnu kelihov;

Svetovna klasika Shakespeare: Romeo in Julija (na prostem);

Moderna svetovna dramatika — Klambul: Praznik cvetočih česoni; Bréal: Napoleonovi huzarji; Luc: Karlos in Margareta; Van Druten: Spominjan se name; Moruccio: Poduradnik Serafino; Zola: Thérèse Raquin;

Mladinska dramatika Širola: Dolgin. Debelin in Zorin.

Komentar k temu načrtu smo globalno objavili že v prejšnjih številih. Ker bomo obveščali občinstvo o posameznih premierah še v posebnih člankih, dodamo za danes le informacijo, ki našim bližnjim prijateljem ne bo nezanimiva: polovico repertoarja bodo režirali renomirani gostje iz drugih gledališč Slovenije: Andrej Hieng, Mirč Kragelj, Viktor Molka, Fran Žizdek. Prvi gost, Andrej Hieng, festivalni nagrajeneec in absolvent AIU iz Ljubljane, že dela v hiši. Njegova režija bo Vilharjev »Večer v idrijski čitalnici«, dramaturška montaža starih, zabavnih čitalniških točk v modernem, pirandellovskem okviru. Premiera bo prve dni oktobra.

Vendar pred to, uradno objavljeno sezono, hiša nikakor ne bo zaprta. Poleg obnovitve lani uspelega »Lažnika« bo v predsezoni najpomembnejši dogodek gostovanje »Piccolo teatro di Milano«, evropsko znanega gledališča, na katerega opozarjamo danes le kot na simbolično deinstvo: slej ko prej bo moral napočiti čas, ko bo koprška gledališka stavba žarišče najvišje kulture.

S tem smotrom pričenjamo letošnje vpisovanje abonmentov.

Djurdjica Flerč

Koprski kipar

Jože Pohlen razstavlja v Ljubljani

Pretekli teden je bila v Mali galeriji v Ljubljani otvoritev razstave akademskega kiparja Jožeta Pohlana iz Kopra.

Jože Pohlen je zastopnik naše mlajše slovenske likovne generacije, ki je v povojnih letih obiskovala in končala akademijo likovnih umetnosti v Ljubljani. V naslednjih štirih letih, odkar je Pohlen zapustil akademijo živi in ustvarja v Kopru. Udeležil se je nekaterih drštvenih razstav, imel pa je tudi že samostojno razstavo kjer je vzbudil pozornost s svojo drobno plastiko. Na Koprskem je že tudi postavil nekaj spomenikov.

DELA GLUHONEMIH. V umetniškem paviljonu v Zagrebu so odprli mednarodno razstavo likovnih, književnih del in umetniške fotografije gluhtonemih. Razstavljajo gluhtonemi iz Avstrije, Italije, Jugoslavije, Švice in Holandije. Na razstavi je največ risb, akvarelov, olj in skulptur.

NAGRAJENA DELA NAŠIH OTROK. Na velikem mednarodnem natečaju za otroška likovna in literarna dela v New Delhiju so bile nagrajene tudi tri risbe jugoslovanskih otrok. Nagrajenci so Miloš Ramić, Nadežda Sokolović in Husnija Medjeda iz Beograda. Izbera je bila zelo velika, saj je prispele na natečaj ogromno število otroških likovnih del.

Ljubljanska gledališča v novi sezoni

V treh ljubljanskih gledališčih — Operi, Drami in Mestnem gledališču — so živahne priprave za novo sezono. V ansamblih in v vodstvu je nekaj sprememb, ki bodo prav gotovo vplivale na nadaljnje delovanje teh umetniških ustanov. Posredovali pa bodo tudi nekatere soliste in sposobne igralce, ki so odšli v večja mesta in v inozemstvo.

Okvirni repertoar Drame predvideva v začetku sezone tri premiere. Uprizorili bodo Millerjevo dramo »Lov na čaravnice« (režiser Slavko Jan), Lorcovo »Krvavo svatbo« (režiser Viktor Molka) in Macchiavelijeva »Mandragnoluz« (režiser France Jamnik). Pozneje bodo uprizorili Shakespeareovo »Kakor hočete« ali dramo »Henrik IV«. Izmed del Antona Čehova bodo izbrali ali »Tri sestre«, ali »Striček Vanja« ali pa »Češnjev vrt«, pač delo, ki bo najbolj ustrezalo publiko in ansamblu. Prav tako bodo izbrali tudi med Sofoklejevo »Antigonou« in dramo Francoza Giraudoja »Norica iz Shelloya«. Od domačih del predvideva okvirni repertoar Cankarjeve »Romantične duše«, eno delo Miroslava Krleža in ponovitev uspešnih predstav iz lanskega leta. Posebno premiero bo Drama pripravila za udeležbo na Ljubljanskem festivalu. V mladinski dramatični bodo uprizorili igrer Pavla Golja »Furčeka« ter še eno slovensko novičeto.

Kot novost bo uvedla Drama »Eralno gledališče«, za katero bo

do v prihodnji sezoni izbrali najmanj dve deli.

Poleg treh režiserjev, ki smo jih že omenili, bo stalni režiser ljubljanske drame dr. Branko Kreft, gostje pa dr. Branko Gavella, Bojan Stupica in Igor Pefnar.

Opera bo uprizorila Barisa Papanopolu »Rnoka« (libretto po Leskovčevi dramu »Dva bregovca«, Mozartovo »Carobno piščalko«, Rossinijevo »Italijanko v Alžiru«, Massenefovo »Manona«, Waltonovo »Troilo in Kresida« ter dve enodejanki.

Zanimiv repertoar objavlja Mestno gledališče. V prvem obdobju bodo pripravili istočasno tri dela, in sicer Čehovo »Utvo«, v režiji Jožeta Tirana, Leskovčovo »Dva bregovca« v režiji Igorja Pretnarja ter Giraudovo »Trojanske vojne ne bo« v režiji Jožeta Galeta. Kasneje nameravajo pripraviti krsino predstavo komedije Mateja Bora »Vsemirje v akvarijuu«. Iz ostal jugoslovanske literature so na repertoarju tega razrebanega gledališča še: eno izmed Roksandovičevih del, Belovičeva »Soba za štirin« in Pera Budčka »Pozabljenia«. Iz tujih del so v okvirnem repertoarju Andrejeva »Tisti ki dobiva zausnice«, Salacronijeva »Življenje ni resnično«, Eliotova »Cocktail — party«, O'Neilova »Elektra v črnini«, Brechtova »Dober človek iz Seuanau« in Lorcina »Mariana Pineda«. Mestno ljubljansko gledališče je razpisalo 10 abonmajev in je najmočnejše.

Lojči Pandur: Folklorna skupina

Spartizanskih mornarici

PO JADRANU

Skromen je bil začetek naše vojne mornarice v drugi svetovni vojni. Temelj je bil postavljen 10. septembra 1942, ko je Vrhovni štab NOV in POJ izdal naredbo naj se začne postopoma zbirati in oporozniti v vedno večji situaciji za začetni kolonij in ladje za vojno akcije. Na otokih so se pojavljali partizani, ki so jih spremljali partizani. Zelo se je bilo potrebno vzdrževati tevo, pošiljati jim poročila, povečljva, hrano, orožje itd.

Začelo se je s kurirskimi čolmi. Med prvimi, ki so to nalogo prevzeli, je bil navaden 6 metrov dolg čolnič z motorjem. Italijani so budno pazili na potnike in plovne objekte, ki so pluli po vznojem reku iz dalmatinskih pristanišč na otoke in nazaj. Vsi ribiški in drugi čolni so bili popisani in brez njihovega posebnega dovoljenja se ni smeli oddaljati od obale. Italijani so bili prebrčkani, da imajo vse niti v svojih rokah. Nikoli pa ni imel zvezo z otokskimi partizani. Ta je vozil od dalmatinskega obzrežja v Makarskem okrožju na otoke Brač in Hvar. Vozil je seveda samo ponoči. Ko je prispel na cilj, za kar si je izbral kak mali, samotni zaliv, so mu partizani sneli motor, čoln obtežili s kamenjem, ter ga potopili, na dva do tri metre globoko dno. Od obale je bil tako daleč, da ga nepoklicani niso mogli opaziti, ker ga je ščitila tudi odbojavajoča barva. Kadur so ga odbavljali, so ga pometali motor in se je zapirala s pokrovom. Iz več kovov sestavljen čoln je imel to prednost, da ni mogla voda in se prodrati v ostale škatle. Kadur so te dele sestavili, so dobili približno 25 m dolg in 4 m širok čoln. Dva taka čolna so postavili vzporedno v razdalji 6 metrov in jih povezali med seboj z železnimi traverzami. Na traerzih je bil lesen pod. Tako je nastala kaj čudna oblika pomorske enote. Največjo prednost je imela ta »trdnjava«, kakor smo jo imenovali, v svoji hiši od naših ladij. Vsa čolna je imel po en 12 valjni bencinski motor BMW s 500 Ks. Trdnjava je bila močno obožena: imela je razen manjših strojne štiri štiricevne 20 milimetrskce protiletalske strojnice in enega ali dva 88 mm topa. Nemci so to pomorsko enoto imenovali »Siebel-fahre«. Prenajala je lahko 150 mož, ali odgovarjajočo količino materiala.

RAFO PERHAUC

gali. Iz Nemčije so pripeljali z železnice v Trst in na Reko svoje čolne. Zaradi velikosti niso mogli prevažati celih čolnov, zato so jih izdelali iz petih delov — vodotesnih skatel, ki so vsaka zase plavale po morju. Zgoraj so imele nekaj manj kot meter široko odprtino, ki se je zapirala s pokrovom. Iz več kovov sestavljen čoln je imel to prednost, da ni mogla voda in se prodrati v ostale škatle. Kadur so te dele sestavili, so dobili približno 25 m dolg in 4 m širok čoln. Dva taka čolna so postavili vzporedno v razdalji 6 metrov in jih povezali med seboj z železnimi traverzami. Na traerzih je bil lesen pod. Tako je nastala kaj čudna oblika pomorske enote. Največjo prednost je imela ta »trdnjava«, kakor smo jo imenovali, v svoji hiši od naših ladij. Vsa čolna je imel po en 12 valjni bencinski motor BMW s 500 Ks. Trdnjava je bila močno obožena: imela je razen manjših strojne štiri štiricevne 20 milimetrskce protiletalske strojnice in enega ali dva 88 mm topa. Nemci so to pomorsko enoto imenovali »Siebel-fahre«. Prenajala je lahko 150 mož, ali odgovarjajočo količino materiala.

Toda predno so se pojavile te enote, so bili partizani že gospodarji na morju.

Drugo jutro po kapitulaciji Italije je plula mimo Rogoznice od rta ploča (med Splitom in Šibenikom) ladja »Tunisina« pod nemško zastavo. Prevajala je hrano za trupe v Grčiji. Na obali pri rtu ploča je bila močna topovska baterija, ki so jo partizani prevzeli se isti dan ob kapitulaciji. S topovskimi streli so jo bili prisilili, da se je ustavila. Nemci so dvignili bele zastavo. Partizani so se s čolni prepeljali na »Tunisina«, razoročili posadko in prevzeli vodstvo ladje. Namesto v Grčijo je odplula na otok Hvar, kjer je na treh krajih Hvar, Starigrad in Jelsa, iztovorila 100 vagonov hrane. Brač, Hvar in Pag so bili edini otoki, ki jih je Mussolini velokodžno poklonil Paveliču. Tem otokom ni pošiljala NDH zadnje lole nobene hrane. Plen iz »Tunisine« je prišel ob pravem času. Bilo je hrane za nekaj tednov za partizane in za lačno prebivalstvo.

Približno dva meseca kasneje smo si spet priskrbeli hrano iz sovražnih zalog. Po zvezah smo zvedeli, da bo neke noči plula iz Neretve v Split motorna jadrnica, natovorjena s hrano. V višini Makarske sta se postavila na prežo motorni čoln »Pionir« in en ribiški čoln. »Pionir« je bil večji motorni čoln z železne konstrukcije. Imel je dva motorja. Njegov model se nahaja sedaj v vojnem muzeju v Beogradu.

Noč je bila temna in mizna. Ko sta prišli obe naši ladiji na položaj, kjer smo domnevali, da bo plula sovražna ladja, sta zaustavili stroje. Kmalu so naši mornarji zaslišali od daleč rop motorja. Z vesli sta se naši ladiji pomikali v smer vožnje bližaje se jadrnice, da bi ji bili čim bližji, ko bo vstric njiju. Ko je do tega prišlo, je prvi vžgal motorje »Pionir«. Streljajoče iz strojne se je naglo približal jadrnici. Obenem je začel streljati tudi ribiški čoln. Posadko jadrnice so popolnoma presenetili. Partizani so se hitro povzpeli na krov sovražne ladje in po kratkem boju premagali sovražnika. Na jadrnici je bilo razen posadke še 13 vojakov in oficirjev ter nekaj civilistov. Naši so ladjo prevzeli in jo odpeljali na otok Brač. Plen je bil lep: 10 vagonov hrane in nova polrska enota.

Na podoben način smo zajeli še nekaj manjših jadrnic. Nekatero so same prihajale na našo stran. Zato so začeli Nemci formirati konvoje. Ti so vozili največ iz Metkovića in Splita in obratno. Konvoji so bili pod vodstvom ene ali dveh »trdnjav«.

V tistem času, novembra 1943. l. ta, so prišle na Hvar tri angleške topedovke, ki so vozile s hitrostjo 35 milj. Na vsaki topedovki je bil po en naš pomorščak-nautik, ki je vodil ladjo med nevarnimi temi in otoki. Nekega dne smo zvedeli da bo pomoči plul nemški konvoj iz Metkovića v Split pod vodstvom ene »trdnjave«. Ker nismo imeli nobene hitre enote, je šla na prežo ena izmed angleških topedovk. Čakala je med otokom Bračem in dalmatinsko obalo. Noč je bila temna, prav taka, kakršne smo radi izbirali za podobne akcije.

Nemci so imeli že tri četrtine poti za seboj. Računali so, da bodo kmalu brez vsakega pripeljajali vpluli v Split, zato so v opreznosti pustili. Ko so se približali, topedovki na odgovarjajočo razdaljo, ki ji je bila najbližja in obtem precej naprej pred drugimi lačnimi konvoj.

Po prvih streljih je na obstreljeni ladji izbruhnil požar. Obupno kričec je posadka skakala v morje. Topedovka je tedaj z žarometom osvetlila gorečo ladjo, kakor tudi ves ostali konvoj, da bi ji napravila pravo sliko o sovražnikovi moči. V konvoju so bile same jadrnice, goreča ladja pa je bila »trdnjava«. Na palubi je imela nekaj čez 100 sodov bencina, ki se je vnel pri obstreljevanju. Iz palube je tekla goreči bencin v morje in trdnjava je bila za čas sredi ogromnega plamena. Sode je vročina razganjala enega

za drugim. Konvoj se je razbežal proti obali. »Trdnjava« brez posadke je nosil morskotok naprej proti dalmatinski obali. Kasneje se je tok preusmeril in proti večeru je trdnjava prineslo v bližino male luke Splska na otoku Braču, kjer smo trdnjavo pregledali, če bi bila še sposobna za vožnjo, da bi jo uvrstili v našo »floto listov«. Zal pa je požar uničil magnetne motorjeve rezervoarje nismo imeli in do uvrščanja te trdnjave med naše enote ni prišlo.

Lepote našega gorskega sveta: Porezen nad Cerkljem

motorje in spet začeli mahati z belimi rutami. Strel iz topa je namreč zadel poveljnika v glavo in mu dobesedno odtrgal. Ladije smo prepeljali na otok Hvar, v zaliv Vela Grčka in že drugi dan sta oba pluli pod našo zastavo.

Velike težave smo imeli z ladjami, ki so imele na strojih kako oljavo in se niso mogli premikati same. Kakor so imeli partizani po vsej naši domovini velike težave z ranjenci zaradi pomanjkanja bolnic, tako smo imeli tudi mi težave s temi ladjami zaradi pomanjkanja delcev.

(Nadaljevanje na 11. strani)

Tri ure in pol med življenjem in smrtjo

Sestri Elvira in Marija Vatovec

Dne drugega septembra 1944 sem prišel iz Pregarskega v Koprski rajon. da se pogovorim o organizaciji, delu in poizvem o sovražnikovih namelih. Ko sem opravil svoje delo pri Sv. Antonu in v Čežarjih, sem odšel v Pobegi. Tam me je opazil nekdo oko izdajalke, ki je takoj obvestila fašiste v Dekanih. Vedel sem, da bodo fašisti pridrveli v vas, zato sem hitro opravil delo in odšel v Prade. Na povratku sem se oglašil še v hiši Veronike Vatovec, da vzamem material za Komando mesta Koper. Izdajalka je opazila, da me vračam in pomorščaku obvestila fašiste, ki so bili že v bližini. Ko sem prišel v hišo, sem takoj vprašal za material. Veronika je odšla do vrat in se vsa prestrašena vrnila ter povedala, da so na dvorišču fašisti. Pogledal sem skozi okno na nasprotni strani, da bi zbežal, toda bilo so tudi nam. Videl sem v sosednjih vratih terence Mirača in Dorata, ki sta mi zakričala: »Pobegni Amedej!« Kam naj pobegnem, ko pa je hiša obkoljena? Vedel sem, kaj me čeka, če me dobi, zato sem se hitro povzpel v prvo nadstropje in od tam na podstrešje. Pripravil sem pištolo, da bo pri roki za vsak primer.

Fašisti so takoj začeli s preiskavo, ki je trajala tri ure in pol. Ko so obšli z podstrešja, sem skozi majhno okence zlezal na stře. Fašisti so zbrali v vrsto ljudi, med njimi Elviro in Marijo Vatovec.

Prve dni septembra je poteklo enajst let, ko so fašisti pri pokopališču v Dekanih ustrelili partizansko učiteljico Elviro Vatovec in njeno sestro Marijo iz Čežarjev, Severna Bertoka iz Sv. Tomaža in še enega tovariša iz Gabrovice. Takrat je okrožni aktivist Amedej preživel tri ure in pol na stree hiše, ki so jo obkolili fašisti in po dvakratni preiskavi zažgali. Sam je kasneje napisal nekaj vtisov, ki jih objavljam.

Spredej so postavili tovariša Valentina z vozom naropane bлага in oprave. Bil je to žalosten sprevid, ki je presunil marsikaterega vašana. Le izdajalka se je veselila. Sestri Elvira in Marija Vatovec sta zadnje hodili to pot.

Ko so bili dobrih sto metrov od hiše, sem skočil s podstrešja in od tam na dvorišče. Bil sem rešen, toda tako izbrani, da se skoro nisem zavedal da živim. Na dvorišču sta bila Veronika in njen sin. Skočila sta k meni in me od veselja objela. Ter vpraševala kako sem se rešil. Opozorili me, da lahko še nekaj rešimo iz goreče hiše, pa sta odgovorila, da jima ni toliko za hišo, glavno je, da sem jaz ostal živ. V nekaj sekundah sem bil sredi vasi. Zagledal me je terence Bačič in še drugi ljudje, ki so prihitali iz hiš. Vsi so presenečeni vzklikali: »Amedej je živ!« Hitro sem odšel v bližnjo vas in obvestil o odhodu od Pregarskega rajona. Zena me je nekaj vprašala, pa ji nisem znal odgovoriti, saj nisem bil zmožen niti misliti v tistem trenutku. Pozdravil sem in odšel proti Kavaličem, ker se je že mračilo. V bližini vasi je začelo pokati, zato se mše skrtil v kup sene in kmečiki hiši. Vso noč sem slišal v senu neko šumenje in gibanje. Mislil sem, da so podgane. Ko sem zjutraj dvignil glavo iz sene, sem opazil še tri druge glave, ki so me nagovledno in presenečeno gledale. Vsi naenkraj vzkliknili: »Amedej je živ!« Bili sta dve kurirki in neki aktivisti, ki je prav tako šel na konferenco v Tuljake. Skupno vsa odšla naprej in v bližini Kodarinov opazila komaj 70 metrov pred nama kolono Nemcev. Nova nevarnost, ki pa sva se ji srečno umaknila.

Le z majhno zamudo sva prišla v Tuljake. Ki so me delegati zagledali, so vsi hkratu skočili pokonci. Ponovil je isti prizor, kot prej v vasi in na seniku: »Amedej je še živ!« Vsi so me imeli že za mrtevga. Le nekaj minut sem prisostvoval konferenci, nato pr sem zapisal odgovornost, da me nisem mogel slediti. Se po dvajsetih dneh sem po vsem životu čutil ostre bolečine.

Dva dni potem je prišla novica, da so v Dekanih ustrelili sestri Elviro in Marijo Vatovec in še dva terence.

E. V.

LIPICA SKOZI STOLETJA

Med posebno privlačne turistične zanimivosti Krasa spada nedavno poznana kobilarna v Lipici. Koga ne bi zanimalo videti ponosnih belih Lipicancev, katerih sloves se je v stoletjih vrasnil po svetu daleč čez mejo nekdanje Austrije. Krasi je lahko upravičeno ponosen, da je postal domovino tako plemenitih konjev. V starem čeku so jih izviru Timaca zgradili tempelj na čast traškemu Dionodu, ki je iz Herkulove bajke znan kot patron konj. Lipica pa je že sama po sebi zgodovinski spomenik najlepšemu, plemenitemu konju - Lipicancu. Pogledimo malo v preteklost, da bomo videli, kaj se je dogajalo v Lipici pred več kot štiristo leti in dalje vse do današnjih dni.

Ime Lipica je staro že nad 400 let. Prvič je omenjeno leta 1546 ob sklepanju najemniške pogodbe med tržaškimi škofom in nekim mešancom, kateremu je dal v zakup vilo za 10 dukatov letne namemine. Torej je bila takrat v Lipici letoviska hiša. Trinatratlet kasneje (1559) so na Kras pridrveli Turki pod vodstvom Malkoč-bega. Bilo jih je nad 16.000. Popolnoma so opustošili vse vase v okolici Postojne, Lipico so pokončali. Seveda takrat še ni bilo v Lipici znamenitih konj.

Po turških napadih je bil na Lipico opozorjen avstrijski nadvojvoda Karel sin cesarja Ferdinanda I., regent Štajerske, Koroške, Kranjske, Istre in mesta Trsta. Iz zgodovine je bil poučen, da so v teh krajih nabavljali konje že nekdanji Rimljani. Na teh konjih so rimski vojskosi osvojili velik del Evrope. Leta 1576 je nadvojvoda obiskal Trst. Nedvomno ga je Lipica zelo zanimala, ker se je začel z njenim lastnikom dogovarjati zaradi prodaje. Možja se nista mogla dolgo časa »zgljhati«. To lahko sklepamo iz tega, da je bila kupčija sklenjena šele maja 1580. Celih 16 mesecev sta se moža pogajala za Lipico. Se zgodovinarju Valvazorju se je ta dogodek zelo vreden omenje da ga je zapisal v svoji knjigi »Slava vojvodine Kranjske«.

Mo je bil začetek lipiške kobilarne. Že tisto leto so v Lipico pripeljali tri mlade žrebce, za katere so plačali 407 dukatov. S temi žrebci in domačimi kobilami kraškega porekla so osnovali kobilarno. Leto kasneje so pripeljali v Lipico šest izbranih španskih žrebcev, 24 kobil in enega andaluzijskega konja. Kasneje nabavljali italijanske žrebce iz Polessine, neapelske, danske, kladrubške, nemške, angleške in arabske pasme.

Ob ustanovitvi kobilarne leta 1580 se živelo v Lipici sedem družin. To bile stare lipenske korenine — pristinski slovenski primbr: Zetič, Pangerc, Markovič in Vidmar. Te družine so bile koloni tržaških škofov. Mož je zelo rad sprejemal od svojih podložnih dš 36 lir letno v denarju, dalje so mu davjali 6 piščancev, 6 pogač, 6 vozov drvi, 3 vozove sene, desetino od žita in drobnice. Vsa možja pa je moral opraviti še šest robot na leto. Karože, da je škof znal sestaviti samo šestice in trojke.

Cesar je po Hlertiemu skupščini preselil vseh sedem družin v Last pri Semočezah in jim dal v zakup več zemlje. Novi priseljenci so dobili od cesarja še posebne pravice. Če je bilo v družini več mo-

skih, je prvi ostal na kmetiji, drugi pa so imeli pravico do državne službe. Ustno izročilo pa pravi, da cesarski dvor ni izpolnil vseh obljub, ki jih je bil dal priseljencem. Ti so potem obdružili cesarja, da laže. Iz tega je potem izšlo ime Laža, ki ga vas še danes nosi. Družine pa so bile za eno življenjsko izkušnjo bogatejše. Prvišnji gospodar jih je kljub svojemu cerkvenemu naslovu letno oplašal za precej denarja in blaga, cesar pa jim je lagal.

Po ustanovitvi kobilarne je cesar nasešli v Lipici ljudi, ki so znali ravhati s konji. Skoro vedno

Lipica v 17. stoletju

so dobili mesta Slovenci. Ravnatelj kobilarne pa so bili Slovenci, Celhi in Nemci.

V petih letih so zgradili v Lipici najnujnejše stavbe in vodnjake. Ogradili so dvorišče z zidovi iz kamena, da bi konje obvarovali pred divjimi zvermi, za ograjo pa so postavili pso čuvaje. Kobilarna upravnik kobilarne je bil Slovenc Franc Junko. Njegova letna plača je bila 100 tolarjev.

Oskrbovalci konj so imeli začetoma 4 florinte mesečne plače. Ko se je kobilarna začela razvijati in je bilo več dela, so jim plačo zvišali na 5 Fl. mesečno.

Na danjškem dvoru so z velikim zanimanjem spremljali razvoj Lipic. Obnavljali so poslopja in gradili nove hleve. Leta 1602 so za gradnjo novih hlevov odobrili 1.160 florintov, kar je bilo za takratne razmere velika vsota.

Znano je, da so na danjškem dvoru potrebivali mnogo lepših konj. Ob večjih slavnostih so se vedno izkazovali Lipicanci, ki so s svojo lepo držo in visokim hodom vzbujali

Ceteroovpreg plemenitih lipicancev

slošno pozornost. Tudi v vojski so se Lipiški žrebci dobro izkazali. Pod vodstvom princa Evgena so večkrat zmagovito dirjali nad Turke in jih poglani v beg.

Kultura plemenitega konja ni ostala brez vpliva na konjerejo na dežel. Začeli so ustanavljati državne in privatne kobilarne, katerim je Lipica dobavljala plemenjake. Gradili so velike jahalnice. Razkošno opremljeno jahalnice so uredili v gradu Auersberg na Turjaku, katero so okrasili z umetniškimi freskami raznih konjskih pasem.

V zvezi z Lipico je tudi postojnski velesposetnik Maks Oblak, slovenski plemenitaš. Ta je leta 1711 dal v najem za potrebe Lipice svoje velesposetstvo pri Postoini. Leta 1718 pa so njegovo velesposetstvo odkupili za 80.000 Fl. in ga priključili Lipici.

Če bi avstrijski cesarski prestol zasedla cesarica Marija Terezija, se je njen mož z veliko vnamo lotil ureditve Lipice. Število plemenjskih konj je povečal na 150 gal.

Če bi avstrijski cesarski prestol zasedla cesarica Marija Terezija, se je njen mož z veliko vnamo lotil ureditve Lipice. Število plemenjskih konj je povečal na 150 gal.

Če bi avstrijski cesarski prestol zasedla cesarica Marija Terezija, se je njen mož z veliko vnamo lotil ureditve Lipice. Število plemenjskih konj je povečal na 150 gal.

Če bi avstrijski cesarski prestol zasedla cesarica Marija Terezija, se je njen mož z veliko vnamo lotil ureditve Lipice. Število plemenjskih konj je povečal na 150 gal.

Začeli so vzgajati nekoliko težje konje — karosierje, zato so povečali plemenske kobile za 20 gal, ki so jih privedli iz dvorske kobilarne Kopčany v Slovaški.

Kdo naj ve, kaj je »razsvetlilo« pamet dvomemu svetniku plemenitemu Breimtu, da je leta 1785 predlagal cesarju Jožetu II., naj kobilarno v Lipici in v Prestranku ukline ter preimenuje v Galicijo. Lipica je imela takrat za seboj že 205 let obstoja in se je izkazala kot nenadomestljiva za vzrejno najboljših konj. Prav tako so hoteli doseči preimenuje kobilarne takratni namestnici. Zahotelo se jim je lepšega in udobnejšega življenja, ki ga na Krasu niso imeli. Cesar pa je predlog glavo odbil in Lipica, je nadaljevala svoje pot. Podobna »nevarnost« je Lipici grozila leta 1793, ko je dvor bodil proudbudo za odkup posestva Steinberg blizu Dunaja. Tja naj bi preemstili kobilarno iz ekonomskih razlogov, ker je posesstvo v rodoviti okolici. Po daljšem dogovarjanju in vestranskem proučevanju je Franc I. kot svetvočastno Jožef II. odklonil nauk posesstva in s tem tudi preemstitev kobilarne.

Kobilarna v Lipici se je v svojem nad dve-stoletnem obstoju oprila kraških tla. Lipica je bila rodna gruda, iz katere je dobivala hrano in moč za nadaljnjo obstoj. Bila je kot bori zakorjenjena v ta kraška tla. Na obzorju so se zbirali temni oblaki bližajee se vojne. Meseca februarja 1797 je Napoleonova vojska prodirala preko Koroške na Štajersko. Treba je bilo poskubeti, da tako dragoceni plemenski material ne pade v roke sovražniku. Dne 22. marca 1797 so zbrali vseh 300 konj in jih razvrstili v štiri kolone. Slovo od Lipice je bilo težko. Kdo naj ve, kaj vse bodo morali prestatni na dolgi poti na Madžarsko. Potovalni so celih 33 dni. Po poti je število naraslo še za 16 mladičev, ker se je 16 brejih kobil ozreblilo. Ko so v oktobru istega leta sklenili premirje v Campo Formiu, se je kobilarna lahko vrnila nazaj v Lipico.

(Nadaljevanje prihodnje)

BRANKO ČOPIC:

Todorja zopet najdejo

(Odlomek iz II. dela romana »OGNJENO LETO«, ki je izšel pri Državnih založbi Slovenije v Ljubljani)

Drugi dan potem, ko je Todor Bokan pobeignil iz bolnišnice ter odnesel s seboj stražarjevo puško, je nastal majhen poplah in iskanje po gozdu, vendar pa brez uspeha. Prihodnje dni so se pozabili na ta dogodek v skrbi polnem vrvežu ob ofenzivi, ko so vsak dan prihajali nove, slabo in v naglici obvezani ranjenci. Seles ko se je vse pomirilo in so utihnili topovi iz mesta, so se znova spomnili Bokana.

«O, ta krvavi nabori, kako neki mu je zdaj po golih planinah v teh ledeno mrzlih nočeh!» ga je pominčoval stari Dimjar. — »Saj ga more biti konec, kakor le koga. Pa sem mu večkrat govoril, Todor, fant moj, tukaj si spravljen kakor v svoji domači rojstni hiši.«

«Sele čez celih deset dni je neki tesar, ki je prišel postavljati barake, povedal, da ga je na poti sem pred tremi ali štirimi dnevi v gozdu napaadel obvozna človek. Ta padaja mu je vzel, je rekel, hlebec kruha pa nekaj priprizka, drugega pa, je rekel, se ni nič dotaknil.«

«A zakaj nisi tega že prej povedal, da bi te strela?» ga je ostro komadir zaščitnice.

«Bil sem se, ljudje božji, da me bo bandit neko noč ubil ali pa mi žalodeč dom. Hišo imam na samem, tik pod gozdom, on pa ima puško. Se hudič bi plačal za to, če bi ga šel ovdaj.«

Po knetovnem opisu so v bolnišnici sklepali, da bo to po vsej verjetnosti sam Todor Bokan.

«Ni drugega, siloma ga moramo priversti nazaj, tudi če bi se branil,« so sklenili v bolnišnici, na partiškem sestanku. To nalogo so zaupali štirim odličnim borcem iz zaščitne čete. S seboj so vzeli kot vodnika tudi tesarja.

«A jaz, ljudje, ne pojdem brez puške, storite vi, kakor vam drago. Če me zagleda in spozna, bo kaj videl, kdo ga je ovdaj in bo name prvega streljal.«

Tik pred odhodom se je njihovi skupini pridružil Cokko Cupurdija, obleden in opasan, z obvezano glavo.

«Tovariši, tudi jaz pojdem, Todor je moj dober znanec. Lepo ga bom nagovoril, pa če bi... Pravi divjak je, poznan ga.«

Se daleč od kraja, kjer je bil napaden, se je začel kmet ozirati okrog sebe in zaostajati. Gojko se je zasmejal in stopil, da bi šel pred njim.

«Pojdem, kar jaz spredej, ti pa povej, kod je treba.«

Ko se je v gozdu med visokimi golimi bukovi mi pokazala majhna vzpetina, mimo katere je držala izhojena steza, se je oni kmet ustavil in šepetaje povedal:

«Glej, tude je. Sel sem po tej poti, kar je zavpilo od zgoraj: »Pusti mi, kar imajo jedi pa sebi!«

Previdno in plaho oziraje se okrog sebe, so borci preiskali vso okolico a njihjer ni bilo nič sledu tega, da bi tukaj vsaj za malo časa bival kak človek.

«Ni tu kakšnega skalovja in bližini?« je vprašal eden izmed partizanov.

Kmet si je začel zamišljeno brginiti nos.

«Ne bo ga. Nič podobnega nisem videl.«

«Pa kakšna koliba?«

«Mislim, da tudi te ni.« — se je zamislil tesar in z rokami pomel po obrazu. — »Tam nekje je samo nekakšna oglarska kočica, pa tam je vse zanemarjeno.«

«Haidi, pojepeli nas tja.«

Pol kilometra od tod, sta se na prikriti ravnici prikazali pred partizani dve nizki, zapušteni oglarški kočici, pred katerima so bila vsa tla umazana, polna ogorkov in susednih kupov rdečkaste prsti.

«A, tole bo najbrž. Daj, da pogledamo.«

Se je Gojko ni poštopno prestopil po ravnici, ko je skozi temno lučnjo v prvi kočici zaslišal odbijajoče, pridušen glas:

«Stoj, drugace ustrelim!«

«Gojko, Gojko kriji se!«

Fant se je presenečeno ustavil. Drugi so poskakali za drevesa.

«Čakajte no!» se je nervozno otrese Gojko. — »Hej, kdo pa je tam?«

Odgovora ni bilo. Fant se je tedaj v negotovosti ozrl po svoji družini in se prestopil z noge na nogo.

«Hej, Todor, si ti to?«

Spet molk.

Gojko se je premaknil še korak ali dva naprej, tako da je stal čisto nasproti odprtini v kočici in je znova zaklical:

«Hej, Todor, pridi ven, prijatelj, se bojš se!«

«Sele zdaj se je iz kočice zaslišal isti hladni glas:

«Izgini, sicer bom streljal!«

Skozi odprtino se je zares pokazala cev karabinke. Za Gojkovim hrbtom je nekdaj vzdiknil:

«To je on, oni! To je Bakuninov glas!«

«Ne bi ga smeli iskati z oboroženimi ljudmi!« je nejevoljno pomislil Gojko ter je jezno zavpil na svojo družbo:

«Hej, vi tam, kaj pa ste se za vraga poskili za drevesa! Sai vidite, da je to Todor Bokan, bogva vam vašega! No, pridite na plan in sedite sem, medtem pa se pogovorim s človekom.«

In ne da bi bil šel gledal na to, kaj dela, je šel Gojko po sredi ravnice in začel vpiti:

«Todor, hej, Todor, saj me menda poznaš, mater ti staro! No, poglej si ga no! Hej, pridi ven, slišiš!«

Oni v kočici je molčal, kakor da nekaj premissijuje. Zdal je Gojko že na ves glas kričal:

«Hej, slišiš ti tam, stran je bodi, mrcina grdal! Kaj misliš nemara da sem prišel tako z obvezano glavo tebi glavo jemati, kaj? A hudo mi je zate, bog te previdi, da boš prapadel tako kakor nobeden drug... Oh, ljudje, pogledite si tega človeka!«

Gojko se je jezero začel odpravovati:

«Poglej no, mrcina hudimovna, da sem brez orožja in da ne kanim nič hudega. No, glej, glej! Se bluzo si slečem.«

Srdito je vrzel bluzo na tla, si razpel strajco in stopil proti koči.

«Glej, Todor, streljaj, če misliš, da ti želim kaj hudega! Streljaj na svojega sosedu, ranjenega in golorokega, hej! Daj me ti, ko me ustaš niso do smrti pobili!«

(Nadaljevanje na 11. strani)

Naši strokovni in pomožni gospodinjski kadri in društva za napredno gospodinjstvo

O nekaterih splošnih pogledih na sodobno in napredno gospodinjstvo smo govorili že zadnjič. Na koncu smo omenili, da bi se med številnimi vprašanji omejili na tri osnovna. In sicer: izboljšanje prehrane, sistematično delo za olajšanje dela gospodinjam, in vzgoja mladine in odraslih.

Najprej o vprašanju prehrane. Verjetno vam je znano, da se je iniciativni republiški odbor Zveze ženskih društev odločil, da bo obdelal to vprašanje na prvem občnem zboru Zveze ženskih društev Slovenije. V ta namen so že formirali različne komisije iz ljudi z različnih področij kot n. pr. Kmetijske zbornice (glede proizvodnje blaga, ki nam še manjka in ki ne odgovarja), Trgovinske zbornice (glede odkupa, organizacije in poslovanja trgovine, večje higijene v mesnicah, pekarnah, mlekarah), Gostinske zbornice pa tudi iz zdravstvenih in drugih ustanov. Ugotovitve teh komisij bodo objavljene v tisku, ki bo vzbudil zanimanje širše javnosti. V okviru tega dela na področju prehrane prebivalstva pripravljajo Rdeči križ Slovenije, Zavod za napredek gospodinjskega in Zveza združenja široko akcijo za konzerviranje. Ta akcija je zajela široke množice s kratkimi tečajji o shranjevanju, predelovanju in konzerviranju zelenjave in sadja ter o izdelovanju brezalkoholnih sadnih sokov. Razen tega je zavod za napredek gospodinjskega organiziral čez poletje poglobljeni tečaj za gospodinjske učiteljice, ki bodo potem vsaka v svojem okraju nadaljevale z akcijo. Verjetno same ne bodo mogle izvesti tečajev v vseh vaseh, ker jih je še vedno premalo, pač pa bodo organizirale poseben tečaj za najboljše in najbolj spretno gospodinje, ljudskošolske učiteljice in dobre absolventke enoletne gospodinjske šole. Vse te bodo lahko služile kot pomožni kadri za teoretične in praktične stvari, ki naj bi se jih učile žene na terenu.

Na področju izboljšanja prehrane delajo tudi naše zadrudnice, na ta način, da propagirajo izboljšanje vrhov, da skušajo doseči, da bi bili naši vrtovi urejeni in, da bi imeli razen zglednih šolskih vrtove tudi vaške. Preko združene zveze organizirajo nabavo semena in sadike, poseben poudarek pa dajejo zimski in spomladanski zelenjavi. V to akcijo spada tudi poudarek na brezalkoholne sokove n. pr. na jabolčni in grozdni sok. Pri nas se zdi vinogradnik škoda dati otroku grozdja, ker se navadno ne zaveda, kakšne koristne snovi vsebuje. Vzemimo pri tem tudi primer šmarnice, ki je pravi strup, če jo predelajo v vino. Lahko pa bi dala odlični brezalkoholni sok. Tako lahko iz škodljive snovi napravimo koristen proizvod in to s čisto enostavnim postopkom. Seveda tega v začetku ne bomo lahko dosegli, z leti pa bomo prodrali vedno širše. Posebno mesto pa velja akciji za uživanje rib, kar je nekoliko popustilo, ker rib ne

dostavljajo v nekatere kraje in smo tam na istem, kot pred pričetkom akcije. Rib pa imamo dovolj, razen tega pa so izredno zdrava in polnovredna hrana. V akcijo za zdravo prehrano, sodi tudi propagiranje za uživanje mleka, vprašanje šolskih in mlečnih kuhinj. Problem zase je vprašanje oskrbe z mlekom. V Franciji n. pr. predvidevajo vlažni program, da bodo v vseh osnovnih šolah uvedli šolske ali pa vsaj mlečne kuhinje. Mi danes sicer tega še ne moremo povsod, toda marsikje je to mogoče, le treba bi bilo postopoma organizirati.

Drugo važno vprašanje je olajšanje gospodinjam. Tu si moramo biti na jasnem, da naša država še ni tako bogata in si ne moremo niti v perspektivi privoščiti tega, da bi za posamezna gospodinjska posredila različne drage pralne stroje, hladilnike itd. Toda naša industrija je začela s tovrstno proizvodnjo. Zdaj so ti stroji cenejši, ker so odpadli uvozni faktorji. Toda na jasnem si moramo biti, da si tega tudi zdaj ne bo mogel omisliti vsakdo. Zato moramo stremeti predvsem za tem, da bodo v naših stavbah, ki se grade ali ki jih bodo gradili, vgrajene razne naprave za skupno uporabo, n. pr. moderna pralnica ali pa vsaj pralni stroj, ki bi ga lahko stranke uporabljale izmenoma. Isto velja za hladilnike. V stavbi naj bi bila vgrajena ona hladilna naprava, ki bi imela predale za vse stanovalce. To bi bilo veliko ceneje. Trenutno sicer ne moremo doseči niti tega, da bi imele vse nove hiše vgrajene najpotrebnejše naprave, lahko pa dosežemo vsaj to, da bodo v načrtih predvideni prostori za vgraditev teh strojev in da so že sedaj vpeljane vse potrebne instalacije. Ko bo v nekaj letih na razpolago denar, bomo svoje enostavno montirali in ne bodo potrebne preizkušnje.

Doseči bi morali tudi to, da bi komisije, ki pregledujejo gradbene načrte, zavračale vse tiste, ki predvidevajo, nesmotrno in nepraktično razporeditev prostorov v stanovanjih. Še vedno se namreč dogaja, da mora v novih stanovanjskih hišah letati gospodinja iz kuhinje preko drugih prostorov v shrambo, da so kuhinje nepraktične za razporeditev najpotrebnejšega pohištva itd. Razporeditev stanovanjskih prostorov mora biti praktična, da bo imela gospodinja vse pri roki. V svoje naj bi bile vgrajene omare, kar pomeni graditev, ker so tiste stene votle, družinam pa prištedi na selitvenih stroških, ker imajo manj pohištva in pri izdatku za nabavo stanovanjske opreme. Nova stanovanja bi morala imeti vgrajene zidne omare in sodobno kuhinjo. Mariborska tovarna pohištva je že začela izdelovati sodobno serijsko kuhinjsko opremo. Razviti bi morali propagando, naj bi novoporočenci ne kupovali nerodnih in nepraktičnih, toda zelo dragih velikih kredenc, ki zavzamejo veliko prostora. Istočasno bi morali doseči, da bi vgradili pralne stroje in hladilnike v starih hišah. Ponekod, kjer niso bila potrebna popravila, imajo stanovanjski sveti še večje vsote denarja. Žene bi morale vedeti za cene teh proizvodov in predlagati nabavo. Gotovo bi marsikje uspelo.

Isto velja tudi za zadruge v strnjanih vaseh, kjer bi se prav gotovo dobro obnesel tako hladilnik, kot tudi moderna pralnica. Za manjša naselja bi prišle v poštev potujoče pralnice. To bi bil zaprt avto, ki ima montiran pralni stroj in centrifugo. Avto bi obiskoval manjša, razmetana naselja in bi se ustavil toliko časa, da bi gospodinje oprale perilo. To bi jim prihranilo mnogo časa in truda. To bo seveda uredljivo v daljši perspektivi, toda pripomniti moramo, da nekatera naša industrijska podjetja že kupila v inozemstvu licenco za izdelovanje različnih vrst naprav.

Poskrbeti bi morali tudi za izdelovanje različnih drobnih praktičnih stvari, kot n. pr. nožkov za lupljenje, razne ekonomske lonce itd. Marsičesa pri nas bodisi še ne izdelujejo, bodisi je izdelano slabo in površno. Na tem delu Zavod za napredek gospodinjskega in je tudi v stalnem stiku s podjetji, ki to izdelujejo. Toda tudi žene na terenu bi lahko stopile v stik s takimi podjetji in jim prikazale, kaj gospodinjstvom bo vedno dobro služila in je potrebnejeje.

Tretja osnovna naloga je sistematična vzgoja. Če bomo v tej smeri izobraževali samo odrasle žene, bomo delali enostransko in opravili samo del naloge. Če pa bi samo v šolah uvedli pouk gospodinjskega in ročnih del, bi spet delali enostransko, če ne bi istočasno izobraževali tudi odraslih. Potrebno je oboje. Boriti se moramo, da bo v naših šolah obvezen pouk gospodinjskega, odrasle pa moramo sistematično izobraževati v okviru raznih tečajev, predavanj, praktičnih posvetovanj, prikazov itd. O pouku v šolah je mnenje več ali manj enotno, dokončno ga bo uredila nova šolska reforma. Manj razčističeno pa je imajo po drugih republikah, v Sloveniji pa praktičnega dela. Naša šola mora imeti prihodnost, da bi vsak državljan, ko konča osnovno izobraževalno šolo, ne glede na to ali bo nadaljeval študije ali ne, dobil že v šoli osnovne pojme iz gospodinjskega, ročnega dela in prehrane. Za dekleta, ki ostanejo doma in ne gredo v poklice, pa bi kazalo uvesti posebne nadaljevalne šole, po sistemu naših zimskih nadaljevalnih šol. Na ta način bi sistematično zajeli vsi mladino.

V sistematično vzgojo pa bi morali zajeti tudi vse odrasle. V ta namen bi morali pričeti razvijati posvetovalno službo za gospodinjske stvari. V republiškem merilu imamo Zavod za napredek gospodinjskega. Svoje izsledke pa naj bi zavod prenašal prav do gospodinje po okrajnih okrajnih ljudskih odborih. Zaenkrat bi nastavili saj eno ali dve gospodinjski učiteljici, ki bi bili uslužbenki OLO in bi imeli nalogo, da poklicno delata na področju gospodinjskega. Organizirali bi v okviru občine razna posvetovanja, tečaje, akcije itd., istočasno pa bi opravljali nadzor pouka v osnovnih in gospodinjskih nadaljevalnih šolah in tečajih po vaseh. S kadrom, ki poučuje na tečajih in v šolah bi obdelali vsa pereča vprašanja, naučili bi jih novih stvari, jih seznanjali z novimi dognanji itd. Kjer stvari ne bi bile v redu, bi to javljale organom okraja, istočasno pa predlagale, kaj je treba izboljšati. Za tečaje, ki politično ali strokovno ne bi bili v redu, bi lahko predlagale ukinitiv.

Seveda pri tem nastaja tudi vprašanje, kako priti do kadrov, ki bo-

do pomagali centru v občinah, da pridejo stvari do gospodinje. Ponekod, zlasti v mestih, imamo razne upokojene gospodinjske učiteljice ali take gospodinjske učiteljice, ki so prešle v druge poklice. Te vse bi morali zaenkrat pritegniti, vsaj honorarno. Potem imamo tudi dobre in izkušene gospodinje, absolventke gostinjskih šol, dobre absolventke gostinjskih šol, dobre absolventke ni visoko kvalificiran kader, toda kljub temu nam lahko veliko pomaga. Na področju vsake komune pa bi morala biti vsaj ena gospodinjska strokovnjakinja. Tudi potem, ko bomo imeli vsaj približno dovolj šolanega gospodinjskega kadra, nam bo ta pomožni kader še vedno dobrodošel in potreben. Pomožni kader pa se bo moral potem, ko ga pritegnemo k delu, še naprej strokovno izpopolnjevati. K vsem tem prizadevanjem bodo v mestih veliko pripomogla društva za napredek gospodinjskega, ki bodo mobilizirala gospodinje in ki bodo tudi praktično demonstrirala razne važne stvari in izsledke. Take praktične tečaje ali demonstracije bi vodila pomožna strokovna moč, praktične priprave, propagando in mobilizacijo pa bo izvedlo društvo. Naj navedemo primer: zavijanje kruha.

Dnevno vidimo po ulicah, kako nosijo po ulicah žene kruh enostavno nezaviti v roki ali v mreži za nakupovanje, kar je zelo nezdavno. Vsaka bi si lahko kupila ali sečila več polivilinastih vrečk, vsako za zavijanje ene vrste živila (za meso, zelenjavo, kruh). Te vrečke so zelo enostavne in poceni ter se lahko čistijo. To je le majhen primer, kako lahko društvo mobilizira svoje članice. Vsaka akcija pa mora toliko prodati, da bo n. pr. v omejenem primeru vsaka gospodinja videla v tisti, ki nima takih vrečk, zaostalo gospodinjo. To pa ni več stvar strokovnjakinj, daleč pobudo, ustvarile propagando in praktično izvedle pa bodo članice društva za napredek gospodinjskega. Na deželi lahko isto nalogo izvršijo zadrudnice, preko katerih bomo sprovajali izobraževanje in konkretne akcije.

Tako nas v republiškem merilu kot tudi na okrajih čaka še ogromno delo. Razen vsega osnovnega, bo treba prvenstveno prodati led in odgovornim tovaršem vse to razložiti, potem pa sistematično in neprenehoma delati, da bomo res naredovali, da bomo res nekaj ustvarili v korist naše žene, zaposlene in gospodinje, kakor tudi njene družine in vse naše skupnosti. Če bomo razbremenili ženo težkih in dolgo-

Naše žene

ZNANA ČIPKARICA
NA CERKLJANSKEM

Koruzova mati Jera, ima že 89 let in je najstarejša čipkarica v cerkljanskem okraju. Njen zguban obraz in trde, koščene roke pripovedujejo o trpki mladosti bajtarske hčere, ki jo je življenje že v najnežnejši mladosti odtrgalo od domačega ognji-

šča. V šolo ni nikdar hodila, saj je morala pasti krave po jagrskih gričih. V Cerkljem je že štirideset let in vsi vaščani dobro poznajo njeno pridnost. Doživela je prvo in drugo svetovno vojno. Pod težo življenja in let je postala mati Jera drobna in krhka. »Samo noge mi niso več zveste,« pravi pogosto. »drugače sem pa še kar trdna.« Je že prababica in svojim malčkom rada pripoveduje o nekdanjih dneh, včasih jim tudi kaj zapoje.

Srečna in zadovoljna je. Rada ima »ta prau kafe«, saj pravi, da jo kar poživlj. In mi vsi ji želimo, da bi ga še dolgo srebala iz svojega lončka in da bi njeni urni prsti še dolgo drobneli nad blazinco.

— mm —

trajnih del v gospodinjsstvu, bomo s tem pomagali našemu celotnemu gospodinjsstvu izboljšati življenjsko raven delovnih družin. Ženi pa bomo tako omogočili, da bo postala dejansko enakopraven in aktiven družbeni činitelj v vsem našem gospodarskem, političnem in družbenem življenju.

Ob pričetku šolskega leta

Misliti je že treba tudi na jesensko in zimsko garderobo, kajti hladnejši čas se približuje s hitrimi koraki. Ohleka, ki nam jo kaže slika nam bo vedno dobro služila in je potrebnejeje.

Odpirajo se vrata naših šol. Po dvomesečnem odmoru vstopa v učilnice armada naše mladine. Zdrava je in spočita. Naše šolnike čaka sicer odgovorna, toda zelo hvaležna naloga. Pred nič manj važno nalogo pa stojimo tudi starši. Otroci so naš in v veliki meri je od nas samih odvisno ali bo učenje našega otroka tekom šolskega leta takšno, da nas ne bo razočaralo. Ali bomo znali našemu otroku dati ono pomoč, ki je otroku ne samo želi, ampak tudi pričakuje? Pri tem ne mislim na direktno pomoč pri učenju in pri pisanju različnih domačih vaj, ampak na indirektno pomoč.

In kakšna je ta pomoč? Predvsem mora naš otrok začutiti, da se za njegovo delo brigamo, da je njegovo delo ravno tako važno, kakor naše poklicno delo. In otrok bo to našo skrb začutil ne samo tedaj, ko mu bomo dovolili, da strese pred nami vse dogodke in viise, ki so se mu nakopili med šolskim delom, ampak mnogo globlje bo začutil to našo skrb tedaj, ko ga bomo z različnimi vprašanji tudi vzpodbujali, da nam čim več pove. Premnogokrat se namreč zgodijo, da bodisi zaradi lastne preutrujenosti, nerazpoloženi ali pomanjkaja časa otroka zavrnemo z zelo neumesnimi besedami, ki otroka oddaljijo od staršev. In tak otrok, ki nima možnosti, da bi prav do dna stresel pred starše vse v šoli prejete vtise, se z njimi včasih tudi pobahal, tak otrok postaja in postane sčasoma vedno brezbriznejši do učenja in do šole. Saj gre v šolo, prisostvuje pouku, je tudi miren, toda njegovo zanimanje je usmerjeno nekam drugam, ne v pouk. Pra-

vilno, da je miselno odsoten. In največkrat smo sami krivi, da je tak.

Predvsem se moramo zavedati, da je zelo težak prehod od brezskrbnih počitnic v resno šolsko delo. Ravno ob tem prehodu potrebuje otrok največ pomoči! Saj ni prav nič čudnega, da ga med samim poukom motijo in begajo razne prijetne in neprijetne dogodivščine, ki jih je doživel med počitnicami. Odvrtačo ga od dela. Vsak učitelj bi nam znal povedati, kako težko je delo z učenci posebno prve dni in koliko potrpežljive prizadevnosti je treba, da speljemo otroka v pravi tir. Teh vrinjajočih se slik in sličic, doživitelih med počitnicami ne bomo odstranili z različnimi dolgovznimi pridigami. Kako pa?

Seznanimo se najprej z urnikom učenčevega šolskega dela. Pravilno bi bilo, da bi bil urnik pribit na nekem vidnem mestu. Iz urnika bi spoznali ne samo kdaj prične pouk, ampak vedeli bi tudi za katere predmete se mora otrok pripravljati. Urnik nam je najboljši pokazatelj, koliko bo otrok dolžnega dne zaposlen s pripravami za pouk.

Takoj po prihodu iz šole vprašajmo našega otroka, naj pove prav vse, kar se je v šoli dogajalo. Ne zadovoljujmo se z onimi značilnimi, zelo kratkimi odgovori, ki nam največkrat nič ne povedo. Otroku naj nam pove, o čem so se učili, kaj ga je najbolj zanimalo, kaj misli, da je bilo odveč, česa ni razumel i. dr. Na ta način bomo spoznali otrokovo zanimanje za posamezne predmete, seznanili se bomo z njegovimi težavami, videli bomo kako gleda otrok na šolo in v slučaju, da je njegovo gledanje ne-

pravilno, ga bomo znali pravilno usmerjati. Izogibljajmo se pa pri tem onih mnogoštevilnih odgovorov, v katerih nam otrok pripoveduje, kako je bila učiteljica oblečena in počesana, kaj je imel ta ali oni součenec za malico, kakšen trakec je imela sosedov deklica v laseh i. dr., kar vse zavaja otroka v opravljanje in ga odvrtačo od dela.

Od časa do časa preglejmo vsebino otrokove torbice, predvsem pa njegove zvezke. Saj so njegovi zvezki v začetku leta kar čedni in lepo napisani, toda sčasoma postaja pisava vedno nemarnejša in površnejša, zvezki raztrgani, zamazani in zaplankani. Prav tako, kakor si otrok želi pohvalo, s katero ne smemo skopirati, mu je potrebna včasih tudi graja, ki pa naj bo izražena o pravem času in sicer takoj, ko opazimo kakšno nepravilnost.

Poznam zelo mnogo naših otrok. Prepričan sem, da so v splošnem zelo bistri, dovtetni za pouk, za pohvalo in za grajo in da imajo tudi vse one vrline, katere naj bi imeli vsak učenec. Spleta se vedno trdnejša vez med šolo in domom in sicer na roditeljskih sestankih. Potrebno bi pa bilo ustvariti še trdnejšo in tesnejšo povezavo med starši in otrokom samim in to bomo uresničili če bomo stalno spremljali otrokovo delo. Spremlja naj nas pri tem zavest, da že danes vzbujamo bodočega gospodarja, obrtnika, nameščenca in kakršnega bomo vzgojili, tak tudi bo, kajti še vedno velja stari pregovor: Kar se Janezek nauči, to Janez tudi zna!

— jaz —

S partizanskimi mornarji po Jadranu

(Nadaljevanje s 6. strani)
lavnic, kjer bi te okvare lahko popravili. Edina mala delavnica na otoku Visu je popravljala samo manjše okvare. Za ladje, ki so bile potrebne večjih popravil je bilo ukazano, naj jih postopoma prepeljejo na otok Vis, odkjer so jih potem odvekli v luko Monopoli blizu Barja, kjer je bila naša glavna pomorska baza.

To ni bilo tako enostavno. Podnevi nismo smeli voziti, ker so tedaj Nemci gospodarili v zraku. Čim bi nemško letalo opazilo kako ladjo na morju, bi jo začelo obstreljevati. Tako smo lahko le ponoči vlačili te naše »ranjence« od luke do luke, od zaliva do zaliva, vedno bližje Visu. Nemci, ki so že s prvim letalom zjutraj opazili, da ladje niso, več v tistih lukah ali zalivih, kjer so bile dan prej, so mislili, da opravljajo ladje kako nalogo. Pridno so jih obstreljevali in obsipali z manjšimi bombami. Vendar vse to ni povzročilo skoraj nobene škode. Le ladjo »Ivan Trogirski« je zadela bomba v sredino in jo popolnoma onesposobila. To je bil neki stari ameriški čistilec min še iz prve svetovne vojne. Pred vojno je vozil na progi Split-Trogir. Do evakuacije otokov z naše strani koncem leta 1943 smo uspeli vse ladje prepeljati na Vis, tako da ni Nemcem ostala niti ena.

Ladje naše sektorja je odigralo pomembno vlogo tudi pri prevažanju ljudstva, ki je bežalo pred okupatorji. Teh beguncev je bilo okrog 10.000. Prevažali smo jih v etapah iz Podgore blizu Makarske na otoke Brač, Hvar in Vis. Nemci tedaj še niso prodrli do Podgore, pač pa so že imeli svojo močno postojanko v Makarski, 10 km daleč od Podgore. Bilo je pričakovati, da bodo vsak dan zavzeli tudi to mesto, ki je bilo zadnje v naših rokah, v tem delu Dalmacije. Zato nismo mogli odlašati. In prav tedaj, ko je bil prevoz teh beguncev najbolj nujen, ko se jih je tam že nabralo nekoliko tisoč, so dobili Nemci zaveznika v slabem vremenu. Cel teden je pihal močan »široko«, ki ga je spremljalo razburkano morje. Železne ladje obalne plovbe ne bi vozile v mirnem času ob takim vremenu. V našem slučaju se pa ni dalo odlašati: bila je večina kompromitiranih ljudi, ki so vedeli kaj jih čaka, če pridejo Nemcem, oziroma ustašem v roke. In to so vedele tudi posadke lesenih jadmnic: Vsak večer, ves teden, so se večje jadrnice podajale na razburkano morje. Prihajale so iz raznih otoških luk. Priti v Podgora pod vsako ceno jim je bil cilj. Dva jadrnika sta se tam ob pomolu in skalah razbila in

potopila. Vendar je akcija uspela, vsi begunci do zadnjega so bili rešeni. Od Visa so nadaljevali pot z večjimi ladjami v Bari, odkoder so jih kasneje prepeljali v El Sat ob Sueškem prekopu. To je bil »dalmatinski zbijeg«.
Januarja 1944 so se vse naše enote iz otokov preselile na Vis.
Po kratkih predpripravih se je od tu začelo obdobje borb na Jadranu, borb za končno osvoboditev otokov in Dalmacije.

Todorja zopet najdejo

(Nadaljevanje s 7. strani)
Vsi so napeto, brez diha spremljali Gojka, ki je oštevaje in prigovarjajoč mu prišel do kočice in tam naenkrat utihnil ter se ustavil pri odprtini.
Todor je ves črn in poraščen po obrazu, na trebuhu ležal na tleh pri vhodu v kočico ter še vedno stiskal karabinko, izmučeno in nekam divje gledal Gojka, kakor bi se čutil, od kod se je zdaj ta vzelo ob njegovi strani, Fantu se je storilo inako.
»E, Todor moj, Todor moj, le kam si zašel, v čem živiš! Kaj te goni, da tako počneš sam s seboj?«
Koča in človek v njej sta bila vsa prepojena s tistim zoprnim zadahom po vlažnem ugaslem ogliju ter trohnivi praproti, ki polni jeseni zapuščena začasná človeka zavetišča po gorah. Vse je bilo mrzlo in pogušeno, kakor da ni v tej oglarski luknji živega človeka, marveč neka na pol pobita, samotna zver, zadnja svojega rodu, ki se je zavlekla šem, da bi tukaj nevidno in tiho poginila.
»Ali moreš vstati, Todor?«
Begunec je komaj vidno odkimal z glavo. Ob pogledu nanj, tako izmučenega in onemoglega, ne bi mogel nihče sklepati, da je to tisti človek ki je še malo prej tako neusmiljeno grozil, da bo streljal.
V naglici so setavili nekaj nosilom podobnega, in ko so ga položili nanje, je ranjenec s stisnjenimi zobmi pridušeno zastokal. To je bil prvi glas, ki ga je dal od sebe. Sicer se je na vsa druga vprašanja samo mrščil in obračal glavo, kakor da so vse to okrog njega same prikazni.
Ko so pred barakami bolnišnice spustili nosila na tla, se je živahni »doktor« Kazimir, tisti medicinec z Banije, nagnil nad nenavadnega ranjenca begunca in ga, radovedno dvigaje obrvi, prijateljsko vprašal:
»E, kaj je, dragi moj?... Oho, temperatura! Tu bomo pa imeli še kakšno pljučnico ali pa kakšno zastrupljenje... Hajdimo, dajte ga semkaj! Hej, tovarišica Katica...«

„Dekle z rožmarinom“ v Vremah

V nedeljo, 4. septembra je vremska mladina uprizorila Golarjevo igro v štirih dejanjih »Dekle z rožmarinom«. Sodelovali so študentje in dijaki, ki so na počitnicah. Predstava je popolnoma uspela kljub skrajno neprimernemu prostoru in kratkem času, ki so ga imeli študentje na razpolago.
Delovna vremska mladina, ki je pred nekaj meseci postavila na oder celo »Desetega brata«, se zaskrbljena vprašuje, kdaj bo dobila na razpolago primerno prostore. Ali ne bi bilo prav, če bi nekoliko pomislili tudi na to, da je v Vremah potrebna dvorana? Z majhnimi sredstvi bi lahko preuredili staro neuporabno dvorano, ki je bolj podobna skednju kot pa kulturnemu domu. Urediti bi bilo treba strop, da ne bi se videlo naravnost v streho, popraviti oder in opremiti dvorano s stoli ali klopmi. V nedeljo je bilo kar zanimivo gledati ljudi, ki so sami prinašali stole, če so hoteli sedeti. Vremška mladina bi dala mnogo več kot doslej, če bi imela primerne prostore.
N. B.

RAZPIS

Kmetijska šola Lože pri Vipavi podaljšuje vpis gojencev za šolsko leto 1955-56 do 20. septembra 1955
Pogoji za sprejem v šolo so:

- 1. Dva razreda nižje gimnazije ali šest razredov osnovne šole. Prednost imajo obiskovalci kmetijske gospodarske šole.
- 2. Starost nad 15 let.
- 3. Izjava staršev ali oskrbnikov da bodo redno plačevali vzdrževalnino v internatu. Mesečna vzdrževalnina znaša din 2.500.— Za gojence iz okraja Gorica je vzdrževalnina brezplačna. Šola prične s poukom dne 1 oktobra in traja eno leto. Gojenci imajo vso oskrbo v internatu.

Gojenci z nižjo šolsko izobrazbo morajo opraviti sprejemni izpit iz slovenščine ter računstva.

Interesenti naj zaprosijo za študentsko prijavo pri svojih domačinskih organizacijah in OLO.

Prošnje s prilogi in je poslati do 20. septembra na naslov: Kmetijska šola Lože pri Vipavi.

Barba Vane travi...

Poletje gre sicer h kraju, vsaj moralo bi iti. Ker pa je bilo letos vse malo zapoznelo — zavlekla se je zima, zapoznala je pomlad in temu primerno tudi poletje, so menda vremenoslavci sklenili, da bo tudi jesen bolj pozna. Ze zdaj kaže, da je september lepši poletni mesec kot je bil avgust ali celo julij. Tako me je ondan, ko sem kolovratil okrog Marežig in v potu svojega obraza pehal bicikel, tako zdelala vročina, da sem si kar zaželel malo hladnega vetriča — predvsem pa kakšne osvežilne pijače. Na srečo je bila v bližini — v Babičih — taka hiša, kjer prodajajo grozdje in drugo sadje v tekoči obliki, pa sem se nadejal, da mi tam postrežejo in odpomorejo moji žeji in razgretosti.

Oh, da bi rajši ne bil pričakoval kaj takega! Doletelo me je namreč žalostno razočaranje, ko sem se pripotil do gostilne. Tam je pred zaprtimi vrati že klavarno posedeval sotrpin, ki ga je zdelala vročina. Bilo je nekaj pred poldnem, mož pa mi je povedal, da že nekaj časa čaka, kdaj vse odpro vrata rajat. No, in čakala sva potem skupaj, da se od kje prikaže rešitelj, ki bo ta vrata odprl, ker ni bilo nikjer napisano ali objavljeno na krajevno običajen način, da je gostilna zaradi ne vem kakšnega vzroka zaprta.

RADIO KOPER

NEDELJA, 11. 9.: Ob 8.15 Po lepi slovenski zemlji; 8.40 Za naše kmetovalce; 9.00 Ritmični panoptikum; 9.30 Mladinski tednik; 13.45 Glasba po željah; 15.00 Naši kraji in ljudje; 16.00 Nedeljski promenadni koncert; 21.00 Radiodrama: Lalka noč Leno; 23.40 Glasba za lahko noč.

PONEDELJEK, 12. 9.: 7.25 Vaša najljubša popevka tega tedna: L. Kuntarič: »Opatijo divna«, poje Dragan Tokovič; 14.00 Od melodije do melodije; 14.45 Slovenske narodne; 20.00 20 minut godalnega orkestra; 20.40 Narodne pesmi; 21.00 Sedem dni na našem valu; 21.10 Tuji solisti pred našim mikrofonom: J. S. Bach: Koncert za violino v E-duru; 21.30 Morja široka cesta; 21.45 Iz slovske operne zakladnice; 22.00 Plesna glasba; 23.40 Glasba za lahko noč.

TOREK, 13. 9.: 7.25 Vaša najljubša popevka tega tedna: L. Kuntarič: »Opatijo divna«; 14.00 Od melodije do melodije; 14.40 Kulturno življenje na Primorskem; 14.50 Skladbe Matije Tomca in Rada Simonitića: »Kavkaški zbor«; 20.00 Francoske melodije; 20.30 G. Verdi: »Ermani« — opera v 4. dejanjih. Izvajajo solisti, zbor in orkester italijanskega radija; 23.40 Glasba za lahko noč.

SREDA, 14. 9.: 7.25 Vaša najljubša popevka tega tedna: L. Kuntarič: »Opatijo divna«; 14.00 Od melodije do melodije. — Vmes ob 14.10 Glasbena kronika; 14.45 Veseli kosci igrajo...; 20.00 Lalka glasba; 20.40 Narodne pesmi in pleši; 21.00 Kulturni pregled; 21.10 Znani operni solisti in zbor; 21.30 Iz domače in tuje književnosti; 22.00 Koncert saxofonista Srečka Dražila, pri klavirju Pavel Šivic; 22.15 Plesna glasba; 23.40 Glasba za lahko noč.

ČETRTEK, 15. 9. 7.25 Vaša najljubša popevka tega tedna: L. Kuntarič: »Opatijo divna«; 14.00 Od

melodije do melodije; 14.40 Kulturno pismo; 14.50 Narodne pesmi po je Zlata Gašperšičeva, pri harmoniki Avgust Stanko; 20.00 Revijjska glasba; 20.40 Primorske pesmi; 21.00 Koncert orkestra Mantovani; 21.45 Dve skladbi F. Chopina, izvaja pianist W. Backhaus; 22.00 Plesna glasba; 23.40 Glasba za lahko noč.

PETEK, 16. 9.: 7.25 Vaša najljubša popevka tega tedna: L. Kuntarič: »Opatijo divna«; 12.45 Glasba po željah; 14.45 Fantje na vasi pojo...; 20.00 Operetne melodije; 20.40 20 minut godalnega orkestra; 21.00 Kompozicije Ketelbyja; 21.30 Nočni koncert komorne glasbe; 22.00 Plesna glasba; 23.40 Glasba za lahko noč.

S takojšnjim nastopom sprejmemo

VAJENCE

v trgovino za železnisko in drogerijsko stroko.

Pismene ponudbe poslati na upravo trgovskega podjetja

„Mavrica“

V IZOLI

z navedbo dovršenih šol

MALI OGLASJI

Ugodno prodam kombinirano sobno pohištvo (kavkaški oreh) in kuhinjsko pohištvo. Ogled Repičeva 1/I. v Kopru.

TKALCEC Rudi, rojen 13. III. 1928 v Novem selu. Čakovec LRH je izgubil osebno izkaznico, katere je bila izdana od Mestnega ljudskega odbora v Čakovcu pod številko 20099 in jo razglašajo za neveljavno.

Veliko denarja lahko dobite, če zadenete na srečko Jugoslovanske loterije

NASLEDNJE ZREBANJE BO V SOBOTO 10. SEPTEMBRA t. l. OB 16 URI NA TRGU PADLIH BORCEV V POSTOJNI UDELEŽITE SE ZREBANJA IN PRIPELJITE S SEBOJ SVOJE PRIJATELJE. VSTOP JE PROST

Srečke so v prodaji pri prodajalcih Jugoslovanske loterije in pri vseh poštinih uradih do dneva zrebanja. Na dan zrebanja t. j. 10. t. m. pa srečko ne bo nikjer v prodaji.

VOZNI RED

novih avtobusnih prog avtopodjetja Slavnik Koper; velja od 5. septembra 1955.

Koper - Trst - Koper

km	X	XX		KOPER		XX	X
4	7.05	15.05	↑	Bertoki		14.30	19.30
6	7.10	15.10		Kr. Ankaran		14.25	19.25
8	7.15	15.15		Skofije		14.20	19.20
10	7.20	15.20		Skofije — blok		14.15	19.15
	8.00	16.00		Zavljje		14.10	19.10
16	8.15	16.15	↓	Sv. Saba		13.30	18.30
19	8.20	16.20		TRST		13.15	18.15
22	8.30	16.30				13.10	18.10
						13.00	18.00

x = vozi ob nedeljah, ponedeljkih sredah in sobotah.
xx = vozi ob ponedeljkih, sredah in sobotah

Sežana - Trst - Sežana

km	7.00		SEZANA	19.30
3	7.10		Fernetiči	19.20
	8.00			18.30
8	8.10		Opčine	18.20
17	8.30		TRST	18.00

Vozi en teden ob torkih in sobotah drugi teden ob četrtek in nedeljah.

Hrpelje - Kozina - Trst - Hrpelje - Kozina

km	7.00		HRPELJE	19.10
1	7.05		Kozina	19.05
3	7.10			19.00
	8.00		Pesek	18.20
7	8.10		Bazovica	18.10
13	8.20		TRST	18.00

Vozi ob sredah in sobotah vsak drugi teden.

Do prihodnjic lepo pozdravljeni!
Vaša Vane

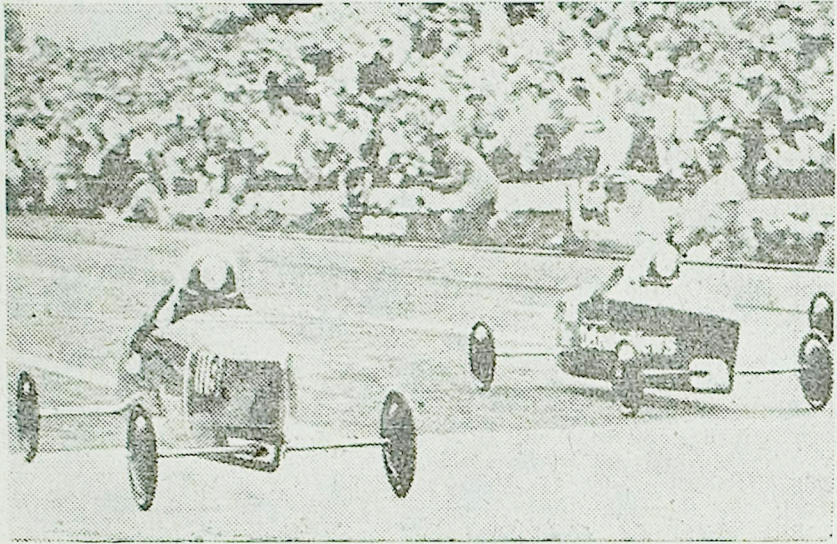
Dirke tudi z zaboji za milo

Soap Box Derby pomeni: dirka za bojov za milo. To so dirke, ki so se popularizirale v zadnjem času v Ameriki in si pridobile na milijone in milijone pristašev. Na dirkah lahko sodelujejo vsi dečki od deset do petnajst let, ki si lahko iz preprostega zaboja za milo naredijo — avtomobil. To je avtomobil, ki ne gre na roben pogon. Z njimi tekmujejo samo po strmih cestah navzdol. Ta šport se je razvil iz preproste igre otrok, ki jim starši niso mogli kupiti otroških avtomobilov in so si jih zato naredili sami. Prav preprosto: zaboju so približali štiri kolesa in avtomobil je bil gotov.

Zanimiva zgodovina Soap Box Derbyja se je začela pred nekaj leti. Neki fotoreporter iz Dayton (Ohio) si je iskal primeren objekt,

zelo gladko, dolgo 300 metrov, široko 9. Razdeljeno je na tri dele, katerih se morajo tekmovalci strogo držati. Obenem lahko tekmujejo samo trije tekmovalci. Da štartajo vsi istočasno, poskrbi poseben železni vzvod, ki se ob začetku dirke avtomatično odstrani. Tekališče je stalno in ima tribuno za več stotisoč gledalcev. Sredaja hitrost »milnih zabojev« je 80 km na uro. Seveda jih sedaj izdelujejo že v tovarnah. Da bi preprečili morebitne nesreče, so tekmovalci obdani z gumijastimi blazinami.

Na cilju je fotoelektrična kamera, ki do milimetra določi zmagovalca, da ni nobenih preprirov in dvomov. Zmagovalce na teh dirkah dobi stipendijo, ki mu omogoči štiri letno vzdrževanje na univerzi.

Cilj »Soap Box Derby« v Akronu: Richard Rohner je postal letošnji svetovni prvak. Otroški avtomobilčki, ki so morali biti prva leta kar oglati zaboji, so se sedaj modernizirali. Pravila določajo, da ti avtomobilčki ne smejo biti dražji od 6 dolarjev.

In tedaj je odkril dečke, ki so tekmovali v »milnih zabojih«, ki so jih preuredili v »avtomobile«. Naslednji dan je prinesel njegov časopis na prvi strani petkolonsko sliko upehanih dečkov, ki drvjajo po cesti navzdol v zabojih za milo. Dva dni kasneje je prinesel isti časopis vest, da bodo v kratkem dirke za vse dečke iz Dayton.

Uspeh je bil zagotovljen. Delo za nadaljnjo organizacijo je prevzela znana tovarna avtomobilov »Chevrolet«. Tako se je rodila Soap Box Derby. Že naslednje leto je postala tekma nacionalna in se je udeležilo 47.000 dečkov. Odločilna dirka je bila v Akronu pred več stotisoč gledalci.

Vsi srečni tekmovalci, ki lahko tekmujejo v odločilni tekmi v Akronu dobijo vse brezplačno, ko gredo tja. Tudi njihovi starši, ki jih spremljajo. Tekališče je cementno,

Premog „brizga“ kakor nafta na površino

Sen rudniških inženirjev je že stotletja, kako spraviti premog na površino, ne da bi bilo potrebnih toliko prekladanj in seveda — stroškov.

Sedaj so na Škotskem preizkusili napravo v Woodend Colliery, ki premog kar »brizga« na površino v slapu vode, ki gre z velikim pritiskom skozi cev. Woodend Colliery so izbrali za ta poizkus zato ker je razlika med kopom in površino razmeroma majhna in pa ker je treba tam obenem spraviti iz rudnika tudi velike količine vode, ki se v njem stalno nabira. Torej, kar dve muhi na en mah. Pri prvih poizkusih so dosegli že 40 ton na uro, kar predstavlja 300 ton od izmene. Ta priprava se je pokazala za praktično, ker je potrebnih le nekaj ljudi pri vsem procesu.

To se je zgodilo najbrž prvič v zgodovini avtomobilizma: 66-letni Aldus Michen je z veliko hitrostjo »povozil« hišo, ki mu je bila na poti. Sunek pri trčenju je bil tako močan, da ga je vrglo iz avtomobila na streho hiše kar skozi karoserijo. Michen ima nad 100 kg in je odnesel od trčenja le majhne praske.

Ekonomično prevozno sredstvo, s katerim hodi na delo in se z njim vrača, si je izbral George Price, dvajsetletni Avstralec. Za to ne uporablja niti kolesa, niti avtomobila ampak navadne drsalke, ki so kakor sam pravi hitre, tihe, ekonomične in poceni.

Nevidno tetoviranje

Ničkolikokrat se je že primerilo, da so novorojenčke v porodnišnici zamenjali. V Veliki Britaniji so pa začeli pred kratkim uporabljati izum, ki bo takšne neprijetnosti odstranil. Takoj po porodu vtisnejo novorojenčku registrsko številko, ki je nevidna, če je ne pogledati skozi poseben filter.

Te dni bomo gledali „Bankovec za milijon funtov“

Populami ameriški humorist Mark Twain je napisal na račun grabežljive meščanske družbe visoko kapitalistične Anglije prejšnjega stoletja satiro »Bankovec za milijon funtov«, ki smo jo dobili obenem z nekaterimi drugimi humoreskami istega pisatelja tudi v slovenskem prevodu (Mala knjižnica). Zgodba je imenitna in v njej se pripetijo nenavadne reči. Dva brata - bogataša v kraljevskem Londonu si privoščita šalo in skleneta stav: od angleške banke, ki je nekoč za državne potrebe izdala dva bankovca ogromne vrednosti, kupita en tak bankovec za milijon funtov z namenom, da ga dasta prvemu siromaku, ki jima pride na pot. Kako bo živel siromak z bankovcem, ki ga ne bo mogel nihče zmenjati? Ali ga bodo zaprli, ali pa bo živel, ne da bi mu bilo treba gladovati in ne da bi ga prijeli in ne da bi kjer koli kaj plačal. Seveda mora biti

siromak predvsem popoln poštenjak, razen tega pa tujec, brez prijateljev v Londonu in brez beliča v žepu. Smešna brata kanalu naletita na

Gregory Peck in Jane Griffiths v angleškem barvnem filmu »Bankovec za milijon funtov«

Zibelka XX. stoletja

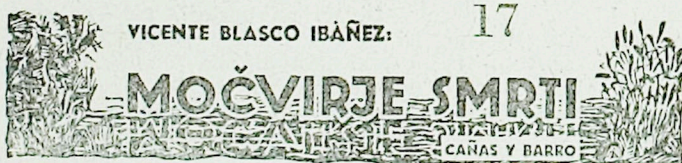
Človek je nagajen k lenarjenju in si je začel zato vse stvari po malem mehanizirati. Pred kratkim je nekdo patentiral mehanizirano zibelko. Pod žimnico je posebna priprava, ki zagaga zobelko kakor hitro pritismo na poseben gumb. Mehanizem deluje brezšumno, nanj pa lahko priključimo tudi gramofon, ki zaigra nežno uspravanko.

Deset slikarjev različnih narodnosti, ki so brez obeh rok in rišejo z zobmi ali z nogami, se je združilo v »čudno« zvezo. Način njihovega dela kaže, da nobena, še tako huda invalidnost jim ne more vzeti volje do življenja. Na naši sliki je holandska risarka Riet de Vos, ki ima roke hrome že od rojstva.

pravega moža. Američana Henryja Adamsa. In tu se vsa štorija šele prav prične. Kaj vse čudnega in smešnega doživi ameriški »yankee« s svojim milijonkim bankovcem. Filozof in satirik Mark Twain se ni zadovoljil samo s šaljivimi situacijami, ampak mu je bila to pretveza za temeljito ponorčevanje iz vesoljnega londonskega sveta. Ki odreveni pred tem čudovitim koščkom papirja. Vsi, od krčmarja preko hotelirjev in borznih mešetarjev, do grofov in plemičašev, se klanjajo neznanemu milijonarju, ki je postal v Londonu spoštovan in ugleden zemljan. O njem ne ve nihče drugega, kot da je lastnik bajnega bankovca in zato ga dobrohotno oblegajo nudeč mu prijateljstvo in uslužnost. Skratka, Henry Adams živi imenitno, ne potroši niti beliča in uživa najpopolnejši kredit. Takle bankovec postavi marsikaj na glavo, posebno v angleški družbi, v kateri je Twain ostro in duhovito kanikiral podobno tedanjejša časa.

Barvni film po tej humoreski so posneli Angleži in so zaradi neznatne obsežnosti literarnega dela v filmu marsikaj dodali, predvsem so pa ublažili zlobno Twainovo norčevanje iz njih samih. Seveda so tako delu odvzeli strupene bodice in vnesli tudi nekaj manj pomembnih vsebinskih sprememb. Kljub temu pa je režiser Ronald izprical svojo umetniško zrelost in ustvaril z znanim igralcem Gregoryjem Peckom v glavni vlogi ne samo prijeten in zabaven ampak tudi kvaliteten film.

Medtem ko je Tonet, napihnjen zaradi medlih Nelletinih pogledov, stal sredi prijateljev, ga je nekdo potrkal po rami: bil je Canamel. Hotel je z njim govoriti. Vedno sta si bila prijatelja; gostilna je bila za Toneta kakor lastna hiša in morala bo biti tudi v bodoče. Rad bi mu predlagal nekaj zelo važnega, toda ne sme izgubljati časa: med prijatelji se take stvari itak takoj uredijo.

Umaknila sta se, množica pa jima je sledila s pogledi. Gostilničar se je takoj lotil zadeve. Tonet ne razpolaga s potrebno opremo, da bi lahko izkoristil redolins, ki ga je dobil. Ali ni tako?... Toda on, njegov pravi prijatelj, mu je pripravljen pomagati s tem, da se pridruži skupnemu interesu. On bo poskrbel vse potrebno.

Ker je Tonet mokral in ni vedel, kaj naj odgovori in ker si je gostilničar razlagal molk kot zavrnitev, je ponovno naskočil. Sta ali nista prijatelja? Se bo morda obrnil, kakor njegov oče, do tujcev v Catarroji, ki pijejo revežem kvi? On je njegov pravi prijatelj, skoraj sorodnik. Preklete! Saj ni bilo moči pozabiti, da je njegova žena, njegova Nelletta, zrasla v Palomovi koči, da so ji velikokrat dali jesti in da je ljubila Toneta kakor lastnega brata.

Skopi gostilničar je privlekel na dan vse te spomine z veliko prekanjenostjo in poudarjal ženino ljubezen do mladenci.

Nato se je junsko odločil. Če se nanj ne zanese, če ga ne sprejme kot sodelavca, tedaj bo poklical Nelletto, da ga bo prepričala. Ona ga bo gotovo prepričala... Torej? Naj jo pokliče?

Čeprav so Tonetu poznalce godile, vendar je ostal še

neodločen. Bal se je opravljanja vasi, mislil je na svojega očeta, na njegove resne nasvete. Pogledal je okoli sebe, kot bi iskal v videzu množice navdiha, in videl od daleč deda, ki mu je z glavo kimal, naj sprejme.

Colnar je siutil, kaj Canamel predlaga Tonetu. Tudi sam je bil pomislil na gostilničarja in zdaj je s kretnjami spodbujal vnuka, naj bi sprejel. Ni bilo mogoče odkloniti! Prav tega človeka sta potrebovala!

Tonet se je odločil in Canamel mu je takoj natančno pojasnil svoje pogoje. On bo dal vse potrebno, Tonet in ded bosta delala. Dobiček si bodo enakomerno delili. Drži?

Drži! Moža sta si stisnula roki in se napolnila proti gostilni, da skupno proslavita uspeh pogajanj. Sledila sta jima Nelletta in Paloma.

Novica se je takoj raznesla po trgu. Kubanes in Canamel sta se združila za lov v Sequoti!

Sammaruco se po predsednikovem naročilu odstranili s trga. V spremstvu nekaterih žena se je vrnila v kočjo, vpila kot poblaznela in klicala na pričevanje pred nekaj leti umrlo sestro. Na ves glas je vpila, da je Canamel podlež, ki si ni niti pomisljal privleči v hišo ljubčka svoje žene, samo da je lahko sklenil kupčijo.

4. poglavje

Zdaj se je Honetov položaj v gostilni popolnoma spremenil. Zdaj ni bil več klient, marveč sodelavec, gospodarjev prijatelj, ki je z vzbočenimi prsmi prestopal gostilni ki prag in se ni nič brigal za zlobnosti gostilničarinih sovražnic. Če je bil po cel dan v gostilni, je to storil zaradi poslov. Prihajal in odhajal je skozi stranska vrata in se obnašal kot da je v lastni hiši. Sedel je na pulu in se pomenkovat s Canamelom. Tudi ko je bil sam, si je točil pijačo in posneval, vsem v zabavo, gostilničarjevo obnašanje in njegov glas.

Paco je bil s sodelavcem zadovoljen, in ko ni bilo Toneta zraven, je pristavljaj, da je dober dečko in nadvse prijeten prijatelj, ki bi v življenju čudovito uspel, če bi

nadaljeval z delom pod vodstvom take osebnosti kakor je on. Tudi stari Paloma se je pogosteje oglašal v gostilni. V koči so se še nekaj krat prepirali, nato se je družina razbila.

Tono in Borda sta nadaljevala z delom, ki je presegalo in ded pa sta obiskovala gostilničarja, da sta se podrobno človeške moči in se vsako jutro podajala na laguno, Tonet razgovarjala o delu.

V resnici sta se pogovarjala le Paloma in gostilničar. Ta je hvalil svojo dobrohotnost, ker je posojal denar, ne da bi zahteval hipoteke. Obrekoval je one Francoze, ki so odirali kmete v okolici. Paloma pa je bagotavljaj, da ne bo obrnil niti kepice zemlje, dokler bo le ena sama jegulja v jezeru. Medtem ko sta ded in Paco na dolgo govorila o podjetju, sta Tonet in Nelletta sedela za puščom in strmela drug v drugega z nedopovedljivo nežnostjo, čeprav ni pogovor v ničemer odgovarjal njunim pogledom.

Pivci so bili že navajeni, da so ju videli v takem položaju, toda ženske, ki so prihajale po olje in vino, so otrpnile od začudenja in povešale oči.

Ta domačnost je stareza Paloma prestrašilo in zato se mu je zdelo primerno, da fanta posvari. Da bi imela prav Sammaruco in drugi podobni ležiki?

— Tonet, spreglej! Pomisli, da ni v nevarnosti samo družinska čast, marveč tudi podjetje!...

Toda vnuč je odločno zanikal, se trkal na prsi in ded mu je verjel, čeprav je bljuvala v njem slutnja, da se ta odnos ne bo srečno končal.

Tisto malo prostora za pultom je bilo za Toneta koček nebes. In je spominjal Nelletto na mladostna leta in ji pripovedoval svoje vojne doživljaje. Ko sta umolknila, se mu je zdelo, da vzbujata bližnja njegovega telesa v njem sladko opojnost, ki jo je že nekoč občutil, v oni noči, ko sta sama blodila po gozdu. Bila je to toplina, ki je izhlapevala in prebajala skozi njeno obleko in mu vzbujala tako opojne občutke. Toda sedaj so bili ti občutki močnejši in strastnejši kot takrat v gozdu.